

Sifahi xalq adabiyati

Bahlul Dananda LƏTIFƏLƏRİ

BƏHLUL DANƏNDƏ LƏTİFƏLƏRİ

Bəhlul Danəndə lətifələri
Bakı, "Altun Kitab", 2011, 112 səh.

Elektronlaşdıran *Elvin Mütəliboğlu*
Montaj *Sənubər Hüseynova*
Tərtibçi-redaktor *Rafiq İsmayilov*
Rəssam *Şəlalə Rüstəmovə*

"Şifahi xalq ədəbiyyatı"
nəşr seriyasının məsləhətçisi

professor *Məhərrəm Qasımlı*

© ALTUN KİTAB

ISBN 978-9952-24-071-9

CBS mətbəəsində çap olunmuşdur. Tiraj 500

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ	5
BİŞMİŞ YUMURTADAN DA CÜCƏ ÇIXARMIŞ	7
ƏVƏZİNƏ ON TÜR MƏN VERƏRƏM	9
BƏHLUL NƏ ÜÇÜN GÜLÜRMÜŞ	11
TORPAĞIN SÖZÜ	12
YAVAŞ DANIŞ, İTLƏR EŞİTMƏSİN	14
SƏN DƏ MƏNİM ƏSGƏRLƏRİMDƏNSƏN	14
MƏBADƏ QATIRÇININ QATIRINI HÜR KÜDƏSƏN	15
DAHA MƏNƏ EHTİYAC YOXdUR	17
BƏHLUL VƏ MƏMURLAR	19
ALLAH O QƏDƏR DƏ İNSAFSIZ DEYİL	19
ŞAH VƏ BƏHLUL	20
HƏÇ ÖLÜ DƏ DİRİLƏRMİ?	21
GÖR SƏNİ NƏ QƏDƏR DÖYƏCƏKLƏR	22
MOLLANIN TAMAHİ	23
BƏHLULUN YUXUSU	24
BƏHLULUN BƏZİRGANLARA BEHİŞT SATMASI.....	27
DƏMİR AL, KÖMÜR AL	30
SƏNDƏN BƏHLUL OLMAZ	31
BƏHLULUN ŞƏR KƏSMƏSİ	35
SİÇANLAR PADŞAHI VƏ KƏNDLİ	38
HƏR YUXUDA GÖRÜNƏN DÜZ OLAR?	40
YÜZ ARŞIN UZUNLUĞUNDA AĞAC	43
QOY ÖZLƏRİ QAZANIB, ÖZLƏRİ YESİNLƏR	46
ATANIN NƏSİHƏTİ	47
XEYİR VERƏNƏ XEYİR, ZƏRƏR VERƏNƏ ZƏRƏR.....	50
BƏHLUL VƏ HƏLLAC	52
YÜKÜN NƏDİR?	53

BƏHLUL VƏ DƏLLƏK	55
GÖRƏCƏYİN İŞİN NƏTİCƏSİNİ ƏVVƏLCƏDƏN DÜŞÜN	56
BƏHLULUN EVLƏNMƏK İSTƏYƏN BİR NƏFƏRƏ	
MƏSLƏHƏTİ	62
BƏHLULUN UŞAQLIĞI	63
HEÇ NƏ APARA BİLMƏYƏCƏKSİNİZ	65
BƏHLUL VƏ ŞAĞIRDI	66
BƏHLULUN QONAĞI	69
BAĞBAN VƏ QAZININ BACANAĞI	72
XAIN QAPICI	76
HAQQ GƏLMƏSƏYDİ	78
BƏHLUL MOLLANI PƏRT ELƏYİR	79
QAZININ FİTVASI	80
BƏHLULUN TƏZƏK SATMASI	82
PADŞAH VƏ BALIQÇI	85
HEÇ QIZIL DA DÖNÜB BƏHMƏZ OLAR	88
TANIŞ OLDUĞUN ADAMIN ƏVVƏLCƏ ADINI ÖYRƏN	95
NƏ MÜSƏLMANDIR, NƏ XAÇPƏRƏST	96
İKİ QONŞUNUN ƏHVALATI	97
BƏHLULUN QARĞI ATI	98
NƏ ƏKƏRSƏN, ONU DA BİÇƏRSƏN	99
BU AĞILDA DA DƏLİ OLAR	99
XƏLİFƏ VƏ BƏHLUL	102
BƏHLULUN EVLƏNMƏSİ	103
MƏGƏR BUNDAN DA BÖYÜK YALAN OLAR	104
BƏHLULUN XALQA KÖMƏYİ	105
RƏHMƏTLİK VƏ NƏHMƏTLİK	107
AĞILLI O QƏDƏR DƏ ÇOX DEYİL	107
MƏGƏR QARĞAYA AD QOYANDA ORADAYDINIZ	108
BƏHLULUN XƏLƏTİ	108
ADA LAYIQ, İŞƏ MÜNASİB PAY	110
BİR ÖLKƏDƏ İKİ PADŞAH OLMAZ	111

ÖN SÖZ

Bəhlul Danəndə lətifələri ərəb şifahi ədəbiyyatından qaynaqlansa da, Yaxın Şərqdə, o cümlədən Azərbaycanda çox geniş yayılmışdır. Bəhlul Danəndə adı ilə bağlı, el arasında ağızdan-ağıza söylənən xeyli lətifə, didaktik rəvayət, hekayə və nağıl vardır. Bəzi yazıçı və dramaturqlarımızın əsərlərində də bu obraza rast gəlmək mümkündür. Cəlil Məmmədquluzadənin nəşr etdiyi "Molla Nəsrəddin" jurnalı haqqında bir çoxlarının xəbəri var. Lakin çox az adam bilir ki, 20-ci əsrin əvvəllərində Azərbaycanda "Bəhlul" adında satirik jurnal da buraxılmışdır.

Bəhlul Danəndə ilə Molla Nəsrəddin lətifələri bir-birindən forma və üslubca kifayət qədər fərqlənir. Molla Nəsrəddin lətifələri qısa, yığcam, gülməli, yumşaq satira və yumoru ilə seçilirsə, Bəhlul lətifələrinin əksəriyyəti nisbətən geniş süjetə malik olan novellavari hekayəyə, fəlsəfi-didaktik rəvayətlərə oxşayır. Bu iki obraz da bir-birindən fərqlidir.

Bəhlul Danəndə daha çox qədim yunan filosofu Diogeni xatırladır. Diogen kimi Bəhlul da

özünü dünya nemətlərindən təcrid edir, şəxsi azadlığı, sərbəstliyi hər cür var-dövlətdən və mənəbdən üstün tutur, hakimlər, varlılar qarşısında əyilməzlik nümayiş etdirir və eyni zamanda onları satirik tərzdə rüsvay edir, məsxərəyə qoyur. O, acgözlüyə, tamahkarlığa, fırldaqçılığa, ədalətsizliyə qarşı özünəməxsus tərzdə mübarizə aparır. Bəhlul aldadılmış, təhqir edilmiş, yazıq, yoxsul insanlara kömək edir, onları bəzən ölüm-dən belə qurtarır, müdrik hərəkətləri ilə haqq və ədalətin bərpasına çalışır. Məhz belə olduğuna görə hamı öz dərini ona söyləyir, onu özünə ən yaxın məsləhətçi sayır. Onun xalq arasında hörmətini görən qüdrətli hökmdarlar belə ondan çəkinirlər.

Bir çox lətifə və rəvayətlərdə Bəhlul VIII əsrdə yaşamış Harun-Ər-Rəşidin qardaşı kimi qələmə verilir. Öz dövrünün ədalətsiz qayda-qanunları ilə mübarizə etmək üçün Bəhlul özünü dəliliyə vurubmuş. O, uşaq kimi qarğıdan at düzəldib minərmiş. Buna görə də lətifələrdə bəzi ağılsızlar ona Bəhlul Divanə deyə müraciət edirlər. Bəhlulun dəli olmadığını, yalnız fərasətlə özünü dəliliyə qoyduğunu bilmək üçün onun lətifələrinə diqqət yetirmək kifayətdir.

BİŞMİŞ YUMURTADAN DA CÜCƏ ÇIXARMIŞ

Bir tacir səfər üstəymiş. Axşam dükan-bazar bağlandığına görə yeməyə bir şey tapa bilmir. Bir həyətin qapısını döyüb bir qarıdan on dənə bişmiş yumurta alır. Elə olur ki, tələsdiyindən yumurtaların pulunu vermir.

Tacir mallarını satmaq üçün bu ölkədən çıxıb özgə bir ölkəyə gedir, aradan bir neçə ay keçir, geri qayıdanda aldığı yumurtaların pulunu vermək istəyir. Tamahkar qarı ona belə deyir:

– Əgər yumurtaların pulunu o vaxt versəydin, sözlüm olmazdı. İndi isə aradan gör nə qədər keçib. Bu müddətdə on yumurtadan on cücə çıxardı, onlar da böyüyüb bir toyuq olardı, hər toyuq da gündə bir yumurta yumurtlayardı. Sonra o yumurtaların da hərəsindən yenə bir cücə çıxardı, onlar da böyüyüb toyuq olardılar. Bu toyuqlar da yumurtlayardılar.

Qərəz, qarı bu toyuq-cücə haqq-hesabını o qədər artırır ki, tacir bütün var-dövlətini ona versə, yenə ödəməzmiş. Buna görə də tacir onun haqqını ödəməkdən boyun qaçırır. Qarı isə gedib xəlifəyə şikayət eləyir. Xəlifə qarının sözlünə inanıb tacirin bütün var-dövlətini əlindən aldırıb qarıya veririr. Tacir əli qoynunda qalır, bilmir nə eləsin.

Bəhlul Danəndə bu əhvalatı eşidir. Qardaşının yanına gəlib ona belə deyir:

– Qardaş, həyətdə bir az buğda əkmək istəyirəm, icazə verərsənmi?

Xəlifə fikirləşir ki, yaqın Bəhlul ağıllanıb, əkinçiliklə məşğul olmaq istəyir. Odur ki, icazə verir.

Bəhlul elə həmin gün yeri şumlayır, həyətin ortasından da yekə bir qara qazan asıb su qaynadır. Xəlifə külafirəngidən baxıb görür ki, həyətdə qara qazan asılıb, Bəhlul da yeri şumlayıb qurtarıb. Xəlifə vəzir-vəkili ilə birlikdə gəlib Bəhluldan soruşur ki, bu nə əhvalatdır?

Bəhlul deyir:

– Bu saat görərsiniz.

Sonra Bəhlul bir torba buğdanı tökür qaynar su qazanına, bişdikdən sonra abgərdənlə çıxarıb şumlanmış yerə səpələməyə başlayır. Xəlifə deyir:

– Bəhlul, mən elə bilirdim, sən ağıllanıbsan, amma görürəm ki, elə həmin Bəhlulsan.

Bəhlul özünü bilməməmzliyə vurub deyir:

– Ey ədalətli, ağıllı xəlifə, nə olub ki?

Xəlifə deyir:

– Nə olacaq, bişmiş buğdadan da taxıl bitər?

Bəhlul deyir:

– Yaxşı, bir halda ki, bişmiş buğdadan taxıl bitməz, bəs bişmiş yumurtadan da cücə çıxar ki, sən tacirin bütün mal-dövlətini alıb, yalançı bir qarıya vermişən?!

ƏVƏZİNƏ ON TÛMƏN VERƏRƏM

Xəlifəyə özgə ölkədən üç nəfər qonaq gəlir. Söhbət zamanı qonaqlardan biri Xəlifəyə deyir:

– Ay Harun, sən böyük xəlifəsən, niyə qardaşın Bəhlulun başına ağıl qoymursan, heç olmasa ona bir qədər var-dövlət ver, bəlkə təlxəkliyindən əl çəkə.

– Bəhlul elə adamdır ki, nə mənə yaxın durur, nə də məndən pul götürür, – deyər xəlifə cavab verir.

Qonaqlar xəlifəyə inanmırlar, deyirlər ki, belə ola bilməz.

Xəlifə deyir:

– Durun gedək, Bəhlulu tapaq, görərsiniz ki, mən düz deyirəm.

Qonaqlar xəlifə ilə birlikdə şəhərə çıxırlar. Bir körpüdən keçəndə görürlər ki, Bəhlul uzaqdan gəlir. Xəlifə tez bir torba çıxarıb körpünün üstünə atır. Bir kənardə dayanıb pusurlar. Bəhlul körpünün yanına çatanda öz-özünə ucadan deyir:

– Görəsən, korlar körpüdən necə keçirlər? Gəl gözünü yum, körpüdən keç, görək necə keçirsən?

Bəhlul gözünü yumub körpüdən keçir, qızılla dolu torbanı guya görmür.

Xəlifə deyir:

– Gördünüzümü, Bəhlul qəsdən gözünü yumdu ki, guya qızıl torbasını görə bilməmişdir.

Bəhlul dönüb gözucu onlara baxır, hiss eləyir ki,

nə isə ondan danışrlar. Odur ki, yaxınlaşıb salam verir. Sonra cibindən bir abbası çıxardı deyir:

– Harun, cibim cırıqdır, düşüb itər, al bunu saxla. Amma bir şərtim var: harda istəsəm, gərək orda verəsən.

Harun:

– Baş üstə, – deyib pulu ondan alır.

Bəhlul bilirdi ki, Harun cümə günləri hamama çimməyə gedir, odur ki, həmin gün gəlib hamamın qabağında onu gözləyir. Harun hamama girəndən bir az sonra Bəhlul da içəri girib camadara deyir:

– Get Haruna de ki, qardaşın deyir, bir abbasımı versin.

Harun camadlarla qayıdıb Bəhlula belə deyir:

– Hamamın içində abbasını hardan verim?

Qoy çıxım, əvəzində on tükən verərəm. Bəhlul deyir:

– Yox, mənə on tükən lazım deyil, şərtimiz var, mən bir abbasımı elə burada istəyirəm.

Harun deyir:

– Qardaş, bu mümkün olan iş deyil. Axı mən hamamda çimdiyim yerdə onu sənə necə verə bilərəm?

Bəhlul deyir:

– Sən böyük bir xəlifə olduğun halda, bu yekəlikdə hamamın içində bir abbasını verə bilmirsən, neçə illərdir kasıb-kusubun var-yoxunu yeyirsən,

bəs dar qəbrin içində onların haqqını necə qaytaracaqsan?!

BƏHLUL NƏ ÜÇÜN GÜLMÜŞ

Deyilənə görə, Bəhlul heç gülməzmiş. Bunu bilən xəlifə hər yerə car çəkdirir ki, kim Bəhlulun güldüyünü görüb ona xəbər gətirsə, həmin adama böyük bəxşiş verəcək.

Bəhlul bir gün Təbrizin küçələrində avara-avara gəzərkən yolu bir qəssab dükanının qabağından düşür. Görür dükanda heyvan cəsədlərini qarmaqlara keçirib ayaqlarından asıblar; qarmağın birindən qoyun saqqası, o birindən keçi, üçüncüsündən mal budu asılıb. Bunları görən Bəhlul bərkdən qəhqəhə çəkib gülmür. Qəssab Bəhlulun güldüyünü görcək qaçır xəlifənin yanına, xəbər verir ki, bəs, qardaşın bu gün qəssab dükanının yanından keçəndə bərkdən gülübdür. Xəlifə dərhal Bəhlulu çağırtdırıb soruşur ki, eşitdiyimə görə, gülübsən, bu doğrudurmu?

Bəhlul cavab verir:

– Doğrudur.

Xəlifə qəssabın xələtini verib onu yola salır. Sonra Bəhlula deyir:

– Bəhlul, axı sən heç gülməzdin, mənə bu sirri aç görüm, səbəb nə olub ki, sən gülübsən?

Bəhlul deyir:

– Qardaş, mən sənin pis əməllərinə dözə bilməyib, baş götürüb bərri-biyabanı, şəhərləri, kəndləri gəzirdim, hey fikirləşirdim ki, qardaşın olduğum üçün görəsən məndən də əvəz çıxacaqlarmı?.. Qəsab dükanının qabağından keçəndə gördüm hər heyvanı öz ayağından asıblar. Nəticə çıxartdım ki, demək, sənin cəzanı yalnız sənə verəcəklər. Odur ki, özüm barədə arxayın olub güldüm.

TORPAĞIN SÖZÜ

İki kəndli qonşuluqda yer şumlayırmış. Bir axşam işdən sonra üz-üzə gəlirlər. Kəndlinin biri o birinə deyir:

– Sən mənim torpağımı da öz torpağına qatıbsan!

O biri kəndli də deyir:

– Yox, sən mənim torpağımı oğurlayıbsan!

Onlar o qədər mübahisə edirlər ki, axırı vuruşası olurlar. Bu zaman Bəhlul yol ilə keçirmiş, kəndlilərin dalaşdığını görüb, onların yanına gəlir. Məsələdən halı olub deyir:

– Siz iki addım geri çəkilin, mən torpaqdan xəbər alım, görüm onun bu haqda fikri nədir.

Kəndlilər geri çəkilirlər. Bəhlul əyilib qulağını yerə söykəyir. Bir azdan sonra qalxıb deyir:

– Torpaq deyir ki, onlar yalan danışirlar, mən onların deyiləm, onlar ikisi də mənimdir.

Kəndlilər bir ağızdan deyirlər:

– Bu necə olur ki, biz torpağın oluruq?

Bəhlul deyir:

– Torpaq demək istəyir ki, ey insanlar, siz məndən əmələ gəlibsiniz, sonra da ölüb torpağa qarışacaqsınız, iki qarış yer üstündə nəhaq birbirinizi qırırsınız.

YAVAŞ DANIŞ, İTLƏR EŞİTMƏSİN

Harun-Ər-Rəşid bir gün xörək yediği vaxt Bəhlul Danəndə yadına düşür, aspazını çağıraraq deyir:

– Bu xörəklərdən bir yaxşı pay düzəlt, apar Bəhlula, heç olmasa, qoy o da bir dəfə dadlı yemək yesin.

Aspaz xörəklərdən götürüb Bəhlulu axtarmağa gedir. Bir xeyli axtardıqdan sonra onu avara, yiyəsiz itlərin gecələdiyi bir xarabalıqda tapır. Aspaz xörəkləri ona göstərərək deyir:

– Harun-Ər-Rəşid öz dadlı yeməklərindən sənə pay göndərərək, gəl ye!

Bəhlul deyir:

– Onu tök, itlər yesin!

Aspaz təəccüblənərək deyir:

– Bəhlul, sən nə danışırsan? Bu, Harunun yediği xörəklərdəndir.

Bəhlul deyir:

– Ay kişi, yavaş danış, itlər eşitməsin. Əgər eşit-sələr ki, xörəyi Harun-Ər-Rəşid göndərərək, onda heç biri yeməz.

SƏN DƏ MƏNİM ƏSGƏRLƏRİMDƏNSƏN

Bir gün Bəhlul Harun-Ər-Rəşidin yanına gəlmiş. Yolda onunla rastlaşan vəzirlərdən biri Bəhlulu ələ salmaq üçün deyir:

– Ey Bəhlul, mustuluğumu ver! Əmirəlmöminin səni öküzlərə, eşşəklərə baş sərkərdə təyin eləyib!

Bəhlul halını pozmadan deyir:

– İndi ki, elədir, onda mənə qulaq as, əmrimi yerinə yetir, çünki sən də mənim əsgərlərimdənsən.

MƏBADƏ QATIRÇININ QATIRINI HÜRKÜDƏSƏN

Yayın isti günlərindən birində Bəhlul adəti üzrə karvan yolunun üstündə gül satırmış. Deyilənə görə, hər gülalana bir ağıllı söz deyib yola salırmış. Bəhlul yol üstündə o qədər oturur ki, yorulub yuxusu gəlir. Odur ki, paltarını soyunub başının altına qoyur, çuxasını üstünə salıb bir az gözünün acısını almaq istəyir. Yerə uzanan kimi yuxuya gedir. Elə bu vaxt yolla bir qatır karvanı keçir. Külək Bəhlulun çuxasını üstündən atır. Karvan gəlib onun yanından keçəndə Bəhlul səs-küyə yuxudan ayılır. Görür ki, alt tuman-köynəkdə qalib, ayağa qalxıb o tərəf-bu tərəfə qaçaraq çuxasını axtarmağa başlayır. Onun bu qəfil hərəkətindən karvan hürkür, bir qarışıqlıq düşür ki, gəl görəsən. Tacirlər qəzəblə Bəhlulun üstünə tökülüşürlər ki, onu döysünlər. Bəhlul görür bu vurhavurda onları başa salmaq çətindir, başlayır qaçmağa, ha qaçır, gizlənməyə bir yer tapmır. Axırda gəlib çatır xəlifənin sarayına, görür ki, sarayın

qapısı açıqdır, girir içəri. Bu vaxt xəlifə adamlarını yığıb camaatın şikayətinə baxırmış.

Xəlifə Bəhlulu alt tuman-köynəkdə görüb soruşur:

– Bəhlul, de görüm bu nə haldır düşübsən, hardan gəlırsən?

Bəhlul özünü toxdadıb deyir:

– O dünyadan gəlirəm.

Xəlifə soruşur:

– Xeyir ola, o dünyadan nə xəbər gətirmisən?

Bəhlul deyir:

– O xəbəri gətirmişəm ki, məbadə qatırçının qatırını hürküdəsən!

Xəlifə deyir:

– Bu nə deməkdir? Qatırçının qatırını hürkütsəm, bəyəm nə olar?

Bəhlul deyir:

– Bir gör dalımca nə qədər adam tökülüb gəlir? Bax onda belə olar.

Xəlifə görür, Bəhlulun dalınca o qədər əliəğacılı adam tökülüb gəlir ki, əgər Bəhlul onların əlinə düşsə, onu xurd-xəşil eləyərlər.

Xəlifə deyir:

– Bəhlul neyləyibsən ki, onlar səni qovurlar?

Bəhlul deyir:

– Mən onların qatırlarını hürkütmişəm. Bəs sən nə məşvərət keçirirsən?

Xəlifə deyir:

– Camaatın şikayətlərinə baxıram.

Bəhlul deyir:

– Hə, məsələ aydındır. Deməli, sən də camaatın qatırını hürküdübsən. Mən bircə qatır karvanını hürkütmüşəm, alt tuman-köynəkdə məni qovub öldürmək istəyirlər. Sən isə minlərlə insan karvanı hürküdübsən, gör onda sənə nə eləyərlər!

DAHA MƏNƏ EHTİYAC YOXDUR

Bağdad xəlifəsi bir gün Bəhlulu yanına çağırır deyir:

– Ay qardaş, bəsdir bu qarğı atı minib o tərəf-bu tərəfə çapdıgın. Hamı səni dəli-divanə hesab eləyir. Gəl sənə bir vəzifə verim.

Bəhlul deyir:

– Məni elə işə qoy ki, işimi özgəsi görməsin. Öz işimi özüm görüm.

Xəlifə deyir:

– Onda bu gündən səni bazara darğa qoyuram. Hər gün gedərsən bazara, qayda-qanun yaradarsan, qoymazsan bir kimsə bir başqasını aldatsın. Çəkiyə, haqq-hesaba nəzarət edərsən.

Elə həmin gün Bəhlul gəlir bazara. Görür ki, bir uşaq qəssabdan üç girvənkə ət istədi. Qəssab uşağı aldadıb əti yarım girvənkə əskik çəkdi. Uşaq əti alıb

gedən kimi, bir it qəssabın qabağından bir bud əti götürüb qaçdı. Bəhlul bu hadisəni görən kimi qayıdır birbaş evinə, düz bir həftə bazara çıxmır.

Xəlifəyə xəbər çatdırırlar ki, bəs sənın təzə təyin elədiyın darğa bazara bir həftədir ayaq basmır.

Xəlifə Bəhlulu çağırtdırıb deyir:

– Qardaş, bəs mən sənə vəzifə verdim ki, bazarda qayda-qanun yaradasan, amma sən çəkilib oturmusan evdə. Niyə belə?

Bəhlul bazarda gördüyü əhvalatı xəlifəyə danışib axırda deyir:

– Orda mənsiz də qayda-qanun yaradan var, daha mənə ehtiyac yoxdur.

BƏHLUL VƏ MƏMURLAR

Günlərin birində Harun-Ər-Rəşidin məmurları Bəhlulu tutub xəlifənin yanına gətirirlər ki, bəs bu adam şəhərdə şaiyə yayır ki, guya sən ölübsən. Xəlifə bərk qəzəblənib Bəhluldan soruşur:

– Sən nəyə görə belə şaiyə yayırsan?

Bəhlul deyir:

– Sənin məmurların xalqa yaman divan tuturlar, onların bu zülmünə baxıb belə qərara gəldim ki, yəqin xəlifə ölüb, ona görə də bunlar belə azğınlaşıb hədlərini aşıblar.

ALLAH O QƏDƏR DƏ İNSAFSIZ DEYİL

Harun-Ər-Rəşid xalq içərisində özünü öyüb deyir:

– Gərək siz mənə gecə-gündüz dua edəsiniz ki, mənim vaxtımda ölkədə vəba kimi qorxulu xəstəlik baş verməyib.

Bəhlul gülüb deyir:

– Ya xəlifə, Allah o qədər də insafsız deyil ki, bir ölkəyə iki bəlanı birdən verə. Səni bu ölkəyə xəlifə göndərib, elə bu kifayət deyilmi?

ŞAH VƏ BƏHLUL

Bəhlul bir gün yolun kənarında oturubmuş. Padşah adamları ilə gəlib buradan keçəndə Bəhlulu görüb vəzirinə deyir:

– Vəzir, istəyirəm ona söz atam, görüm cavab verə bilərmimi?

Vəzir deyir:

– Şahım, mən məsləhət görmürəm. Çünki o, söz altında qalan deyil.

Padşah deyir:

– Eybi yoxdur, deyəcəyəm.

Padşah yanaşib əvvəlcə Bəhluldan xəbər alır ki, bəs sən kimsən? Buralarda nə eləyirsən?

Bəhlul cavab verir ki:

– Mən heç kiməm, heç nə də eləmirəm. Bəs sən kimsən?

Padşah deyir:

– Mən şaham.

Bəhlul deyir:

– Bəs səndən böyük kim var?

Padşah deyir:

– Heç kim. Bəhlul fürsəti əldən verməyib deyir:

– Deməli, mən səndən böyüyəm.

Padşah deyir:

– Mən nə əmr eləsəm, sözsüz-söhbətsiz hamı onu qəbul eləyir, kimi istəsəm asdıraram, haranı

istəsəm darmadağın etdirərəm. Adımı eşidəndə hamı tir-tir əsir.

Bəhlulun oturduğu yerdə çoxlu milçək varmış, ona rahatlıq vermirmiş. Odur ki, deyir:

– İndi ki belə böyük adamsan, əmr elə bu milçəklər məni incitməsinlər.

Padşah pərt olub yoluna davam edir.

HEÇ ÖLÜ DƏ DİRİLƏRMİ?

Xəlifənin məmurlarından biri camaata çox zülm edirmiş. Cəna döymüş adamlar bir gün onu tutub öldürürlər. Bu hadisədən qəzəblənən xəlifə həmin adamların yaşadığı kəndin əhalisinə olmazın divan tutur. Sonra onlara qırx gün möhlət verir ki, məmuru diriltsinlər.

Cəmaat bilmir nə etsin. Axırda Bəhlulun yanına bir neçə adam göndərüb ondan kömək istəyirlər.

Bəhlul gələn adamlara deyir:

– Gedin evinizə, mən tədbir görərəm.

Səhər açılan kimi Bəhlul durub xəlifənin yanına gedir. Xəlifə, Bəhlulu görən kimi soruşur:

– Qardaş, çoxdandır mənim yanıma gəlmirsən, xeyir ola, nə xəbər var?

Bəhlul gülə-gülə deyir:

– Qardaş; sənə şad xəbər gətirmişəm. Xəlifə sevincək deyir:

– Bəhlul, nə olub, nə xəbər gətirmisən?

Bəhlul deyir:

– Qardaş, ata-anamız dirilib gəlirlər.

Xəlifənin kefi pozulur, qardaşının yenə də ağillanmadığına təəssüflənir. Bəhlul isə halını pozmadan deyir:

– Qardaş, kefin niyə pozuldu?

Xəlifə deyir:

– Ay divanə, heç ölən adam da dirilərmə?

Bəhlul deyir:

– Ey Bağdadın "ağıllı" xəlifəsi, bəs onda camaata niyə əmr vermisən ki, sənin ölmüş dağkanı diriltsinlər?

GÖR SƏNİ NƏ QƏDƏR DÖYƏCƏKLƏR

Xəlifə bir gün başqa otaqda vəzir ilə söhbət eləyəndə Bəhlul onun taxtına çıxıb yerində oturur. Xəlifənin saray xidmətçiləri başlayırlar onu döyə-döyə taxtdan düşürtməyə. Bəhlul başlayır ağlamağa. Xəlifə gəlib görür ki, Bəhlul ağlayır, soruşur ki, qardaş, niyə ağlayırsan?

Bəhlul deyir:

– Sənin taxtında cəmisi beşcə dəqiqə oturduğum üçün məni belə döydülər. İndi sənin halına ağlayıram ki, neçə illərdir bu taxtda oturursan, vaxtı çatanda gör səni necə döyəcəklər!

MOLLANIN TAMAHİ

Molla bir qoca qarıdan on tımən borc alır. Aylar keçir, il ötür, borcu qaytarmır. Qarı nə qədər yalvarır ki, pulumu ver, molla müxtəlif bəhanələr gətirir ki, bəs bilmirəm səndən pul almışam, ya almamışam. Qarının əlacı kəsilir, molla da götürüb qarının yanına şikayətə gedir. Yolda Bəhlulə rast gəlirlər. Qarı başına gələn əhvalatı ona söyləyir.

Bəhlul üzünü mollaya tutub deyir:

– Molla əmi, görürsən ki, qarının heç kimi yoxdur, yazıq adamdır, on tımən nədir ki, onu vermirsən? Gəl sənə elə bir xəzinə göstərim ki, ömrünün axırına kimi yesən, qurtarmasın.

Molla deyir:

– Haradadır o xəzinə?

Bəhlul əli ilə bir təpəni göstərib deyir:

– O təpəni görürsənmi? Onun dibində bir mağara var, içində də qırx küp qızıl. Gir içəri, nə qədər istəyirsən götür.

Molla qızıl adını eşidən kimi qarının on tımənini verib tez təpəyə tərəf qaçır. Bəhlul da qarğı atını minib "Ah, tamah, ah, tamah!" deyə-deyə gedir.

Molla tənənfəs gəlib təpənin dörd tərəfini nə qədər axtarırsa, heç nə tapmır. Özünün aldadıldığını bilib kor-peşman evinə qaydır.

BƏHLULUN YUXUSU

Günlərin birində Bəhlul yolla gedərkən ona bir kişi rast gəlir. Kişi deyir:

– Ay Bəhlul, mənim bir qədər pulum var, özüm də uzaq yerə səfərə gedirəm, pulu da evdə qoymağa ürəyim gəlmir. Səndən məsləhət istəyirəm, pulu kimin yanında qoyum?

Bəhlul deyir:

– Pulu elə adama tapşır ki, nə kor olsun, nə də çolaq.

Kişi Bəhluldan ayrılıb şəhəri gəzə-gəzə gəlib çıxır bir dükana, görür ki, dükanda bir nəfər oturub. Kişi öz-özünə deyir: "Yaxşı oldu, pulu verərəm saxlasın, yaxşı adama oxşayır".

Kişi içəri girib ədəb-ərkanla dükançıya salam verir, dərđini ona söyləyir. Tacir kişini dilə tutub pulları alır. Kişi fikirləşir ki, bu nə kordur, nə də topal, əsl Bəhlul deyəndir, yaxşı oldu ki, pulu buna verdim. Kişi bu fikirlə qapıdan çıxanda piştaxtanın böyründən görür ki, bunun bir qıçı yoxdur, tez qayıdıb pulunu geri istəyir, tacir deyir:

– Kişi, nə pul, nə zad, çıx get burdan.

Kişinin əli yerdən-göydən üzülür, bilmir neyləsin. Başına-gözünə döyə-döyə gəlir Bəhlulun yanına. Əhvalatı ona söyləyir.

Bəhlul deyir:

– A kişi, sənə demədimmi pulunu çolaq adama vermə?

Kişi deyir ki, dükançının çolaq olduğunu bilməyib. Bəhlul görür ki, iş işdən keçib, odur ki, deyir:

– Kişi, indi mən gedib dükanda həmin adamlarla söhbət eləyəcəm, hər beş dəqiqədən bir içəri girib mənim yanımda ondan pulunu istəyərsən, nə qədər sənə açıqlansa da, pulunu almamış əl çəkməzsən.

Bəhlul gedir dükana, salam verib deyir:

– Tacir ağa, sənə elə bir sirr açacağam ki, heç olmayan kimi.

– Bəhlul, söhbət nədən gedir?

Bəhlul deyir:

– Yeddi'küp qızıldan.

Qızıl sözünü eşidən kimi tacirin gözləri hədə-qəsindən çıxır, elə bilir ki, Bəhlul da qızılları ona saxlamağa gətirəcək, odur ki, deyir:

– Bəhlul, söylə görək bu nə əhvalatdır?

Bəhlul deyir:

– Ağa tacir, bu gecə yerimdən durub yolnan gedirdim, o qədər getdim ki, bir də başımı qaldırıb gördüm şəhərin kənarında bir mağaranın qabağında dayam. Mağaranın içinə girib gördüm...

Elə bu vaxt kişi dükana girib tacirdən pulunu istəyir. Tacir onu qovur ki, nə pul, rədd ol burdan. Kişi çıxıb dükanın dalında gizlənir ki, bir azdan yenə gəlib pulunu istəsin.

Bəhlul sözlünə davam edir:

– Hə, tacir ağa, mağaranın içinə girib gördüm ki, bir qızı saçından asıblar. Qız məni görən kimi dedi: – Ey oğlan, nə yaxşı oldu ki, sən bura gəldin. Mən neçə ildir sənin yolunu gözləyirdim. Sonra qız barmağından bir üzük çıxarıb verdi mənə, dedi: – Bil və agah ol ki, bu üzüyün qiyməti yoxdur. Bütün padşahların xəzinəsini bir yerə yığsan, yenə də bu üzük onlardan qiymətlidir.

Bu vaxt kişi yenə içəri girib pulunu istəyir. Tacir yenə onu qovub dükandan çıxardır.

Bəhlul deyir:

– Qız üzüyü mənə verib belə dedi: – Bax mənim ömrüm tamamdır, bir azdan sonra ölüb gedəcəyəm, mənim heç kimim yoxdur, özümün də yeddi küp qızılım var. O da bax, bu palazın altındadır, çıxarıb apararsan, məni də həmin qızilları çıxartdıgın yerdə dəfn edərsən. Qız sözlünü deyib canını tapsırdı, mən də yeddi küp qızılı çıxardıb qızı orda dəfn elədim. Sonra öz-özümə dedim ki, bəs bu qədər qızılı harada saxlayacağam, gərək elə bir etibarlı adam tapım ki, özgənin pulunu yeyən olmasın, verim ona, saxlasın.

Elə bu vaxt kişi içəri girib deyir:

– Tacir qardaş, mənim pulumu ver.

Tacir bu dəfə də kişini qovmaq istəyəndə Bəhlul deyir:

– A kişi, axı sən bu tacirdən nə istəyirsən, o elə təmiz adamdı ki, heç kimin pulunu yeməz. Bu nə davadır çəkirsən?

Kişi ağzını açır ki, əhvalatı söyləsin. Tacir görür ki, bunun pulunu verməsə Bəhlul qızılları ona tapşır-mayacaq. Odur ki, kişinin pulunu verir. Kişi pulunu alıb dükandan çıxan kimi Bəhlul deyir:

– Hə, tacir qardaş, mən elə bu fikirdəydim ki, qızılları gətirəm sənin yanına, küplərin axırincısını atın belinə qoyurdum ki, həmin küp əlimdən yerə düşüb parça-parça oldu. Qızıllar ətrafa səpələndi. Küp yerə düşəndə guppultusuna elə diksindim ki, bir də baxıb gördüm, əşi nə qızıl, nə küp, bunların hamısını yuxuda görürmüşəm! İndi də sənin yanına elə ondan ötrü gəlmişəm ki, bu yuxunu yozasan, görək mənası nədir?

Tacir Bəhluldan bu sözləri eşidəndə cin vurur beyninə, kişinin pulunu verdiyinə bərk peşman olur. Bəhlulu söyüb dükandan qovur.

BƏHLULUN BƏZİRGANLARA BEHİŞT SATMASI

Günlərin birində Bəhlul bazarda üç qarğını baş-başə bağlayıb, üstünə də bir keçə parçası atıb çadır düzəldir. Özü də girib çadırın içində kef-damaqla qəlyan çəkir.

Uzaq ölkələrdən ticarətə gələn bir dəstə bəzircan

bazarın lap ortasında qurulmuş bir qarğı mərəyini görüb yaxına gəlirlər, baxırlar ki, Bəhlul burada bir kefdədir, gəl görəsən.

Bəzirganlardan biri xəbər alır ki, Bəhlul, bu nə hängamədir düzəldibsən?

Bəhlul deyir:

– Bu, behiştir, özü də satıram.

Bəzirganlar qəhqəh çəkib gülürlər. Soruşurlar ki, de görək, sən bu behiştinin qiyməti nədir?

Bəhlul deyir:

– Yüz tükündür!

Bəzirganlar bir-birinin üzünə baxıb daha bərk-dən gülürlər ki, Bəhlul dəli olub. Bəzirganbaşı deyir:

– Bəhlul, cəhənnəmə getməyə razı olaram, amma sən bu behiştinə o qədər pul vermərəm.

Bəhlul deyir:

– Əgər siz yalvara-yalvara bu behiştə yüz tükən verməsəniz, onda mənə nə istəsəniz deyərsiniz. Bəhlul bilirdi ki, bəzirganlar mallarını satandan sonra geri qayıdacaqlar, özü də yolları elə yerlərdən düşəcək ki, orda daldalanmağa bir yer yoxdur. Hər yan qumlu cəzirədi, yayın günəşi bunların beyninə vurduqca başlarını soxmağa bir toyuq hinini də satın alacaqlar. Odur ki, ata minib, qarğılarını və keçə parçasını götürüb, yollandı həmin yerə. Bəzirganların keçəcəyi yolun üstündə qarğı mərə-

yini qurub girdi içinə.

Aradan bir xeyli keçdi, bəzirganlar mallarını satıb geri qayıtdılar. Yolda bərk istiyə düşdülər. Bir yer tapmırdılar ki, başlarını ora soxub nəfəs boğan bürküdən canlarını qurtarsınlar.

Bəzirganlar bir də baxıb gördülər ki, budur, Bəhlul, burda, çadırın içində qəlyan çəkir. İstədilər girsinlər içəri, Bəhlul qoymadı. Axırda bəzirganbaşı dedi:

– Bəhlul, on tümən verək, bizi çadıra burax.

Bəhlul dedi:

– Yox.

Dedilər otuz tümən verək, əlli tümən verək. Bəhlul yox deyib durdu ki, yüz tüməndən bircə qəpik də əksik olmaz.

Bəzirganlar baxdılar ki, axşama az qalır, bir-iki saat da dözsələr sərin düşər, odur ki, pulu canlarından artıq bilib başladılar yol getməyə.

Bu dəfə də Bəhlul atını minib kəsə yolla onları qabaqladı. Gəlib bir dərya kənarına çıxdı. Bu yerin iqlimi elə idi ki, hər gün yağış yağırdı, daldalanmağa isə bir yer yox idi. Bəhlul çadırını burada, yol qırağında qurdu. Bəzirganlar ora çatanda bərk yağış yağdı, yolçuları möhkəmcə islatdı. Gördülər ki, bir az da belə getsə, tamam şil-şüt olacaqlar. Gəlib çıxdılar Bəhlulun çadırının yanına, tez özlərini içəri salıb dedilər:

– Bəhlul qardaş, al bu yüz tüməni, behiştə ver bizə.

Bəhlul bəzirganlardan yüz tımən alıb çadırı verdi onlara.

DƏMİR AL, KÖMÜR AL

Günlərin birində bir nəfər Bəhlulun yanına gəlib soruşur:

– Danəndə Bəhlul, mən nə alım, nə satım ki, varlanım?

Bəhlul deyir:

– Get dəmir al, kömür al, vur anbara, üstünə də su səp. Bir il qalsın sonra çıxart sat.

Kişi Bəhlulun dediyi kimi eləyir. Üstünə su səpilmiş dəmirlə, kömür rütubət çəkir, ağırlaşır. Kişi satıb xeyli qazanır. Bu qədər qazanc kişini qudurdur, heç kimi saymır, hətta Bəhlula da salam vermək istəmir. Aradan bir müddət keçəndən sonra həmin kişi Bəhlulu dayandırılıb yenidən soruşur:

– Ə, Divanə Bəhlul, indi nə alıb-satım ki, yenə xeyli qazanım?

Bəhlul deyir:

– Soğan al, sarımsaq al, vur anbara. Üstünə də su səp. Bir il qalsın, sonra satarsan.

Kişi obaları, kəndləri gəzib nə qədər soğan, sarımsaq var, hamısını alıb doldurur anbara, üstünə də su səpir. Aradan bir il keçir, soğanın, sarımsağın hamısı göyərilib xarab olur, çürüyür. Kişi böyük ziyana düşür,

qəzəblənib başılovlı Bəhlulun yanına gedir.

– Bəhlul, birinci dəfə mənə ağıllı məsləhət vermişdin, xeyli qazancım oldu, amma ikinci dəfə ağıllı məsləhət vermədin, sözüənə baxdım, xeyli ziyana düşdüm!

Bəhlul deyir:

– Sən birinci dəfə gələndə dedin ki, Bəhlul Danəndə, mən də sənə danəndə kimi ağıllı söz dedim. İkinci dəfə gələndə mənə Bəhlul divanə deyə mü-raciət elədin. Mən də sənə divanə kimi məsləhət verdim.

SƏNDƏN BƏHLUL OLMAZ

Bir tacir Bəhlulun şöhrətini eşidib istəyir onun kimi olsun. Axtarıb Bəhlulu tapır, istəyini ona danışır.

Bəhlul deyir:

– Bu fikrə düşmək istəyən gərək ölümündən qorxmasın, həqiqəti danışsın, xalqın qeydinə qalsın, sə-xavətli olsun, var-dövlət, şöhrət dalınca qaçmasın.

Tacir deyir:

– Bu dediklərinin hamısına əməl edərəm.

Bəhlul deyir:

– Onda get bütün var-dövlətini gətir bura.

Tacir bütün varını satıb, qızıla çevirir, bir dağarcığa doldurub gətirir. Bəhlul dağarcığı alıb atır dəryaya. Tacir bu hadisəyə heyfslənir, Bəhlula deyir

ki, niyə belə elədin?

Bəhlul deyir:

– Səndən Bəhlul olmaz. Tacir cavab verir ki, mən qızıla heyfsilənmirəm, istəyirdim o sənə qismət olsun.

Bəhlul deyir:

– Sənə dedim ki, mən pul düşkünü deyiləm.

Bəhlul taciri də götürüb başqa bir məmləkətə gedir. Hər ikisi acırlar.

Tacir deyir:

– Ay Bəhlul, cibimizdə bir qəpik pulumuz yoxdur, indi biz nə yeyəcəyik?

Bəhlul deyir:

– Bu yerlərdə hər şey pulsuzdur. Sənə nə lazım olsa, get bazara, salavat çevir, nə istəsən verəcəklər.

Tacir belə də eləyir. Bir salavat çevirən kimi hər nə lazımdırsa götürüb gətirir. Tacir baxıb görür ki, bura qalmalı, kef çəkməli yerdir, bir ev tapıb qalır o şəhərdə. Aradan bir müddət də keçir, tacir gedib Bəhlula deyir:

– Mən bu qərib yerdə darıxıram, istəyirəm evlə-nəm, nə edim, yol göstər.

Bəhlul deyir:

– Bu şəhərin adəti belədir ki, bazardan bir alma almalısan, cümə günü çıxmalısan şəhərin kənarında dağın başına, şəhərin bütün qızları bir-bir gəlib sənə qabağından keçəcəklər, hansı qızdan xoşun

gəlsə, almanı ona atarsan. Qız almanı götürsə, bil ki, sənə ərə getməyə razıdır. Onda qolundan tutub apararsan evinə, olar sənin arvadın.

Tacir elə o günü bazardan bir alma alıb, gedir Bəhlulun dediyi həmin dağa, görür doğrudan da, qızlar bir-bir gəlib keçirlər. Onların içində birisini bəyənib almanı atır ona, qız o saat almanı götürür. Tacir qızın qolundan tutub aparır evinə. Qız evə girən kimi deyir:

– Mən sənə arvad olaram, amma iki şərtim var. Birincisi odur ki, izafi xərc eləməyəsən. İkincisi də özgənin işinə qarışmayasan. Əgər şərtlərimi pozsan, demək, iradəsiz adamsan, onda çıxıb gedəcəyəm, daha bir də məni tapa bilməyəcəksən.

Tacir söz verir ki, dediklərinə əməl edəcək... Bir gün tacir arvadına tapşırır ki, axşam plov bişirsin. Evdə hər şey olduğundan arvad plov bişirir. Tacir bazardan gələndə yolda qəşəng bir quzu görür, bir salavat çevirib quzunu alır. Evə gələndə arvadı deyir:

– A kişi quzunu neyləyirdin, niyə alıbsan?

Tacir deyir:

– Çox xoşuma gəldi, dedim bunu da qoyarsan plovun başına.

Arvad deyir:

– A kişi, evdə ət ola-ola neyləyirdin izafi xərci, axı mən sənə deməmişdimmi ki, izafi xərc eləmə?!

Kişi deyir:

– Buna pul verməmişəm, bir salavata almışam.

Arvad deyir:

– Salavat bizim yerlərdə puldan da qiymətlidir.

Aradan bir gün keçmiş kişi çıxıb küçədə bir az hərləndikdən sonra içəri girib deyir:

– Arvad, məəttələm, bu camaat hara gedib, küçədə bir nəfər də yoxdur, özü də hava yaman qaralıb, deyəsən, yenə yağış yağacaq.

Arvad ərindən bu sözləri eşidən kimi deyir:

– Kişi, mən sənə deməmişdimmi özgənin işinə qarışma?! Sən mənim ikinci şərtimi də pozdun. Deməli, sözünün üstündə dura bilməyən iradəsiz, həminin işinə qarışan bir adamsan. Məndən sənə arvad olmaz.

Arvad sözünü qurtarıb gözdən itir. Tacir nə qədər axtarırsa, arvadını tapa bilmir. Məcbur olur Bəhlulun yanına gedib əhvalatı ona söyləsin. Yolda görür ki, bir adam başqasını döyür. Döyülən adam bərk haray-həşir salır. Tacir onun harayına fikir verməyib yoluna davam edir. Döyülən adam döyəninin əlindən birtəhər qaçıb tacirin yanına gəlir, ona belə deyir:

– Qardaş, heç insafın yoxmuş, səni köməyə çağırırdım, barı bir-iki kəlmə söz deyəydin ki, məni döyməyəydi.

Tacir deyir:

– Mənə öyrədiblər ki, heç kimin işinə qarışmayım. Döyülən adam deyir:

– Kişi, sən düz başa düşməyibsən. Sənə deyiblər ki, adamların daxili işinə qarışma, daha deməyiblər ki, birisi haqsız yerə döyülərsə, yanından gözünü yumub keçəsən.

Qəraz, tacir Bəhlulun yanına gəlib başına gələnləri ona danışır. Bəhlul taciri də götürüb dərya kənarına gedir, qızılla dolu dağarcığı sudan çıxarıb ona qaytarır, özünə də belə deyir:

– Mən sənə demədimmi səndən Bəhlul olmaz?!

BƏHLULUN ŞƏR KƏSMƏSİ

Günlərin birində bir qoca kişi küçəyə atılmış kimsəsiz bir uşaq tapır. Onu evinə gətirib öz övladı kimi böyüdür. Uşaq yeddi yaşına çatanda bir tacir bu əhvalatı bilib öz-özünə deyir: "Nə yoğurdu, nə yaptı, hazırca kökə tapdı. Uşağı götürüm, bir az da mən baxım. Özümə oğulluğa götürərəm, qocalanda əlimdən tutar". Bunu fikirləşib tacir həmin qocanın yanına gəldi, dedi:

– Bu uşaq mənimdir, körpə olanda onu oğurlayıblar.

Qoca uşağı vermək istəmir, mübahisə böyüyür, xəlifənin yanına şikayətə gedirlər. Yolda iki nəfərə də rast olurlar. Görürlər onlar da xəlifənin yanına şikayətə gedir. Qoca deyir:

– Siz nədən şikayətçisiniz?

Adamlardan biri deyir:

– Dünən mən kənddən atla şəhərə gəlirdim. Gördüm bu yanımdakı adam şəhərə gedir, özü də payi-piyada. Yazığım gəldi, onu atın tərkinə alıb şəhərə gətirdim. Yerə düşən kimi atın yüyənindən tutdu ki, bu at mənimdir. İndi onu xəlifənin yanına aparıram, şərimizi kəssin.

Bir-birlərinə qoşulub təzədən yola düzəldilər. Bir azdan yenə iki nəfərə rast gəldilər. Xəbər aldılar ki, sizə nə olub, hara gedirsiniz? Bu adamlardan biri qəssab imiş. Qəssab həyəcanla dedi:

– Mən bir qəssab babayam, dükanda daxılın içinə bir kisə qızıl qoymuşdum ki, axşam gedəndə evimə aparım. Bu yanımdakı adam onu güclə əlimdən aldı. Nə qədər eləyirəm, qaytarmır. Gedirəm, xəlifə şərimizi kəssin.

Onlar da qoşulurlar əvvəlki şikayətçilərə, ertəsi gün gəlib çatırlar xəlifənin yanına.

Xəlifə onlarla çox sual-cavab eləyir, heç birinin şərini kəsə bilmir.

Axırda deyir:

– Gedin, sabah gələrsiniz.

Şikayətçilər səhər bir də gəlirlər, xəlifə onların şərini yenə kəsə bilmir. Bu minvalla yeddi gün gedib gəlirlər. Şikayətləri isə həll olunmur. Əhvalatı Bəhlul eşidir. Axırkı gün o da gedir xəlifənin yanına, görünür, xəlifə kimin düz dediyini ayırd edə bilmir, deyir:

– Xəlifə sağ olsun, izn ver, mən həqiqəti tapım.

Xəlifə icazə verir. Bəhlul əvvəlcə atın tərkinə minən adamı atın yanına göndərir. At yerindən də tərpenmir. Sonra at sahibini göndərir. At əsl sahibini görəni kimi başlayır kişnəməyə. Bəhlul ikinci adama deyir:

– At sənindir, get, apar.

Sonra uşağı çağırır deyir:

– Oğul, de görüm atan kimdir?

Uşaq onu böyüdəni qocanı göstərir.

Bəhlul uşağı qocaya verib deyir:

– Uşaq səninkidir, götür apar.

Bəhlul sonra bir kasa su istəyir, qızilları tökür suya, suyun üzünə baxıb deyir:

– Qızıl qəssabındır.

Xəlifə bu işə təəccüblənir, deyir:

– Məni agah elə görüm, şəri necə kəsdin ki, onlar razı qaldılar?

Bəhlul deyir:

– Qibleyi-aləm, at sahibini görəndə kişnəyər, arpa-saman istəyər. Uşağı isə kim böyüdüb boya-başa çatdırıbsa, atası da odur. O ki qaldı qızillara, onları da kasaya saldım ki, əgər kasanın üstünə yağ çıxsə, deməli, qəssabındır, çünki qəssabın əli həmişə yağlı olur.

SİÇANLAR PADŞAHI VƏ KƏNDLİ

Bir kəndli qızını ərə verirmiş, ona cehiz almağa pulu yox imiş. Varı-yoxu on beş qoyunmuş. Kəndli bu qoyunları qabağına qatıb ho-ho-hoynan gətirir şəhərə satmağa. Qoyunları satıb bir az ayınnan-oyunnan alıb qayıdır evinə. Bazarda çox ləngidiyindən yolun yarısında sər qarışır, axşam olur. Kişi fikirləşir ki, gecənin qaranlığında tək-tənha şəhərə qədər yol gedəcək, birdən qaçaq-quldura rast gələr, tutub əlindən pulunu alarlar. Şəhərin qurtaracağında bir tanış varmış, gedir onlara. Xoş-beşdən sonra kəndli deyir:

– Qardaş, qorxuram yolda məni soyarlar, bir az pulum var, bir az da qızıma cehizlik almışam. Bunlar qalsın sizdə, gələn həftə gəlib apararam.

Ev sahibi o saat razı olur. Kəndli aldığı şeyləri və pulunu orada qoyub gedir evlərinə. Bir həftədən sonra kəndli gəlib şeyləri və pulu istədikdə ev sahibi deyir:

– Kişi, sənin şeylərini və pulunu siçanlar aparıblar, mənim onlara gücüm çatmır, bacarırsan, get özün al.

Kəndli nə qədər yalvar-yaxar eləyir ki, ay qardaş, siçan o boyda şeyi apara bilməz, gəl sən mənə pislik eləmə, varım-yoxum elə o idi, onu da sən danırısan, – bir şey çıxmır. Ev sahibi deyir:

– Kişi, çox başımı ağrıtmə, get nə istəyirsən elə, sənənin mənə heç nəyin yoxdur.

Yazıq kəndli əli hər yerdən üzülür, kor-peşman geri qayıdır. Yolda Bəhlulə rast olur. Bəhlul görür, kəndliyə çırtma vursan, qanı damar. Ondan xəbər alır ki, qardaş nə olub? Kəndli başına gələn əhvalatı ətraflıca Bəhlulə söyləyir. Bəhlul kişini evinə aparıb deyir:

– Qardaş, fikir eləmə, sən bir gün qal burda, şeylərinə və pulunu alıb verərəm özünə.

Bəli, Bəhlul birbaşa gəlir xəlifənin yanına, deyir:

– Qardaş, daha mən ağıllanmışam, bir vəzifə ver, işləyim.

Xəlifə deyir:

– Bəhlul, nə vəzifə istəyirsən?

Bəhlul deyir:

– Siçanların padşahı olmaq istəyirəm.

Xəlifə deyir:

– Ay Bəhlul, axı sən dedin ki, ağıllanmışam, adamdan da siçanların padşahı olarmı?

Bəhlul deyir:

– Sənə nə, mən onu istəyirəm.

Xəlifə, Bəhlulun inadkarlığını bildiyindən götürüb bir fərman yazır ki, bəs Bəhlulu bu gündən siçanların padşahı təyin edirəm. Altında da möhürünü vurur. Bəhlul fərmanı alan kimi gəlib bazardan beş-altı fəhlə tutur, kəndlini də yanına salıb düz gedir onun şeylərinə danan kişinin evinə.

Bəhlul əmr eləyir, fəhlələr külünglə, bellə başlayırlar evin dibini qazmağa. Səs-küyə ev sahibi çıxır eşiyə, baxıb görür bir az da keçsə, evi tamam uçuracaqlar.

Deyir:

– Bəhlul, bu nədir? Evi niyə uçurursan?

Bəhlul deyir:

– Sənin evinlə işim yoxdur, mən siçanların padşahıyam, onlar mənim əmrimi pozub bu kəndlinin pulunu və şey-şüylərini aparıblar, indi onların yuvasını açıb hamısını öldürəcəyəm.

Bəhlul xəlifənin fərmanını çıxarıb ev yiyəsinə göstərir. Ev sahibi görür işlər şuluqdur, deyir:

– Ey siçanlar padşahı Bəhlul, əl saxla, evimi uçurtma, mən kəndlinin şeylərini də, pulunu da bu saat tapıb gətirərəm.

Bəhlul deyir:

– Elə isə tez ol, yoxsa evini uçurub künfəyəkün edəcəyəm.

Kişi tez evə girib kəndlinin pulunu və şeylərini gizlətdiyi yerdən çıxarıb gətirir.

HƏR YUXUDA GÖRÜNƏN DÜZ OLAR?

Bağdad xəlifəsi Harun-Ər-Rəşidin həddi-bülüğa çatmış gözəl bir qızı varmış. Qız hər gün səhər-axşam eyvana çıxıb gəlib-gedənə baxarmış.

Şəhərin ayrı bir yerində yaşayan kasıb bir kişinin

də gözlünün ağrı-qarası bircə oğlu varmış. Oğlan məktəbdə oxuyurmuş. Oğlanın yolu xəlifə qızının eyvanının qabağından keçirmiş. Oğlan məktəbə gedəndə qızı görüb aşiq olur. Qızın da oğlandan xoşu gəlir. Oğlan hər məktəbə gedəndə və qayıdanda qıza baxa-baxa qalarmış.

Günlərin birində oğlan yatıb yuxu görür ki, qız onun yanındadır. Qızı yuxuda qucaqlayıb öpür, səhərə kimi ona baxır. Səhər açılır, oğlan məktəbə gedəndə qıza həmişəkitək çox yox, bircə dəfə baxır. Bu iş qızın xoşuna gəlmir. Axşam olur, oğlan məktəbdən qayıdanda yenə qıza bircə dəfə baxıb gülümsəyir. Qız qəzəblənib deyir ki, ay oğlan, nə belə yuxarıdan sındırırsan, hər gün mənə baxmaqdan boynun əyri bitərdi, indi nə olub baxmaq istəmirsən.

Oğlan deyir:

– Bu gecə səni yuxuda görüb öpmüşəm, odur ki, indi sənə az baxdım.

Bu söz qızı bərk qəzəbləndirir. Gedib öz otağında başlayır ağlamağa. Harun-Ər-Rəşidə xəbər verirlər ki, qızın durduğu yerdə ağlayır. Xəlifə gəlib qızın ağlamasını xəbər alanda qız əhvalatı söyləyib deyir ki, bəs filan oğlan mənə deyir, səni yuxuda öpmüşəm.

Xəlifə bu sözü eşidən kimi əmr eləyir oğlanı gətirib boynunu vursunlar. Fərraşlar oğlanı qolu-bağlı, xəlifənin hüzuruna gətirirlər. Dar ağacı qurur. Oğlanı aparırlar asmağa. Atası yolun kənarında

oturub ağlayır. Bu vaxt Bəhlul yolnan keçirmiş, kişini görüb xəbər alır ki, a kişi, niyə ağlayırsan?

Kişi deyir:

– Oğlan yuxuda görüb ki, xəlifənin qızını öpür. İndi xəlifə də oğlumun dar ağacından asdırır ki, bəs niyə qızımı yuxuda görüb öpmüsən.

Bəhlul deyir:

– Kişi, get beş-altı fəhlə tut, apar xəlifənin evinin yanına, əmr elə ki, qızın xəlifənin evinin altını. Xəlifə desə nə eləyirsən, deyərsən ki, yuxuda babam dedi ki, xəlifənin evinin altında yeddi küp qızıl basdırmışam. İndi gəlmişəm onu çıxartmağa.

Kişi deyir:

– Bəs sonrası nə olsun?

Bəhlul deyir:

– Sonrası ilə sənənin işin yoxdur, mən bu saat gəlirəm.

Kişi, Bəhlul deyən kimi eləyir. Beş-altı fəhlə götürüb gedir xəlifənin evinin altını qazmağa. Səşə xəlifə çıxıb deyir:

– Kişi, nə eləyirsən?

– Babamı yuxuda görmüşəm, o dedi ki, xəlifənin evinin altında yeddi küp qızıl basdırmışam. İndi gəlmişəm qızılı çıxardım.

Xəlifə qəzəblənib deyir:

– Ədə, zalım oğlu, hər yuxuya girən məgər düz olar?

Bu zaman Bəhlul irəli yeriyib deyir:

– Yuxuda görünən şey düz deyilsə, bəs niyə onun oğlunu dar ağacından asdırırsan?

Xəlifə görür oğlanı asdırsa, camaat içində biabır olacaq, əmrini dəyişib oğlanı azad elətdirir.

YÜZ ARŞIN UZUNLUĞUNDA AĞAC

Xəlifə bir gün baş vəzirini yanına çağırıb deyir:

– Vəzir, mənə bir ağac tapmalısən, yüz arşın uzunluğu olsun, üstündə bir dənə də düyünü olmasın.

Vəzir əlini sinəsinə qoyub deyir:

– Qibleyi-aləm sağ olsun, ədalətinə güc eləmə, mən o uzunluqda düz ağacı haradan tapım?

Xəlifə deyir:

– Vəzir, onu-bunu bilmirəm, qırx gün sənə möhlət verirəm, əgər o vaxta kimi ağacı tapıb gətirməsən, boynunu vurduracağam.

Vəzirin əlacı kəsilir, gəlib evdə arvad-uşağı ilə vidalaşib düşür çöllü-bərri-biyabana, bu kənd mənim, o kənd sənin, hər yeri, dağı, meşəni axtarır, o uzunluqda düz ağac tapa bilmir. Yolnan naümid, bikef gedirdi ki, bir çobana rast olur. Vəzir ondan bir az süd-qatıq alıb yeyir. Çoban görür, vəzir çox dərdli-qəmli oturub, deyir:

– A kişi, geyimindən lap padşaha oxşayırsan, amma yaman dərdli-qəmli oturubsan. Dərdin nədir?

– Sən mənim dərdimə əlac eləyə bilməzsən, neyləyirsən xəbər alıb?

Çoban əl çəkmir ki, gərək dərdini deyəsən.

Vəzirin əlacı kəsilib deyir:

– Xəlifə mənə əmr eləyib ki, ona yüz arşın uzunluğunda düz, düyünsüz bir ağac tapım, neçə vaxtdır hər yeri ələk-vələk eləmişəm, tapa bilmirəm.

Çoban deyir:

– Qardaş, burada, bizim meşədə bir ağac görmüşəm, yüz arşın olmaz, amma əlli arşın rahat olar, gedək onu kəs apar.

Vəzir əlacsız çobanın yanına düşüb gedir meşəyə. Görür doğrudan da ağac elə düzdür heç olmayan kimi, özü də bir yerində düyünü yoxdur. Amma, çoban demiş, uzunluğu əlli arşın olar. Vəzir çox götür-qoy eləyəndən sonra ağacı kəsdirib göndərir Bağdada.

Vədə vaxtından qırx gün keçir, vəzir də gəlib Bağdada çatır. Meydanda dar ağacı qurulur. Vəzir göndərən həmin ağacı da meydana uzadırlar. Ağac o qədər uzun, xoşagəlimli imiş ki, camaat hamısı ona baxırmış. Vəzir də rəngi-rufu qaçmış halda dar ağacının altında dayanır.

Bu vaxt Bəhlul əhvalatı eşidib özünü yetirir meydana, xəlifə də bütүн başının dəstəsi ilə meydanda kə taxtda oturub vəzirin asılmasına tamaşa eləyirmiş.

Bəhlul adamları o tərəf-bu tərəfə itələyib düz

gedir vəzirin göndərdiyi ağacın yanına. Ağacın bir başında dayanıb deyir:

– Ey ağac, bu qədər adam hamısı yığılıb sənə başına, tamaşa eləyir, bunun səbəbi nədir?

Bəhlul bu sözləri deyib qulağını dirəyir ağaca, başı ilə razılıq eləyib deyir:

– Hə, düzdür, düzdür.

Bəhlul indi də ağacın o biri başına gedib deyir:

– Ağac, sən hara, bura hara, sən bizim yerlərin ağacına oxşamırsan. Deyəsən, çox uzaq yerlərdən gəlibsən?

Bəhlul bu sözləri deyib yenə qulağını dirəyir ağaca. Öz-özünə danışır deyir:

– Hə, bildim, düz deyirsən.

Camaat hamısı bu işə məttəl qalır. Bu vaxt xəlifə adam göndərərək Bəhlulu yanına çağırtdırır.

– Ay Bəhlul, sən yenə dəliliyindən əl çəkmirsən. A kişi, heç ağac da danışar?

– Bəs görmədin, danışdı?

Xəlifə deyir:

– Yaxşı, de görək ağac sənə nə dedi?

Bəhlul deyir:

– Mən ağacdən xəbər aldım ki, bu adamlar sənə niyə belə həvəslə baxırlar? Ağac cavab verdi ki, adamlar mənim düzlüyümə baxırlar. Sonra mən xəbər aldım ki, bəs sən hardan gəlib bura çıxmısan? Ağac cavab verdi ki, belə ədalətsiz xəlifənin zülmü-

lə vətənimdən didərgin düşmüşəm. Məni meşədən kəsdirib gətirib, hələ yenə bəyənmir. Məni kəsdiyi bəs deyil, yazıq vəziri də dar ağacından asdırır.

Xəlifə görür ki, Bəhlulun kinayəli sözlərini camaat başa düşüb, odur ki, deyir:

– Bəhlul, bəs indi vəziri asdırmağıma nə deyirsən?

Bəhlul deyir:

– Xəlifə, hər halda vəzir səndən həm vəzifədə, həm də adda-şöhrətdə balaca adamdır. Qayda belədir ki, vəzir əlli arşın uzunluğunda ağac tapıb gətiribsə, sən ondan böyük olduğun üçün gərək yüz arşın uzunluğunda tapasan. İndi vəziri asdırma. Sən də axtar, əgər yüz arşın uzunluğunda düz, düyünsüz ağac tapa bilsən, onda vəzirini öldürdü-rərsən, tapa bilməsən, azad edərsən.

Xəlifə görür bu uzunluqda ağac tapa bilməyəcək, odur ki, vəziri azad eləyir.

QOY ÖZLƏRİ QAZANIB, ÖZLƏRİ YESİNLƏR

Bəhlul bir qonaqlıqda qapının ağzı tərəfdə oturubmuş. Bir nəfər deyir:

– Ay Bəhlul, sən ağıllı, dünyagörmüş adamsan. Özün bilirsən ki, adamın xoş günləri olduğu kimi, dar günləri də ola bilər. Birdən ölüb-eləsən, arvad-uşaqların çətinlik çəkərlər. Əlinə düşəndən bir az

geriyə qoy. Bir gün gərək olar.

Elə bu vaxt süfrənin üstünə bişmiş ət və aş gətirirlər. Bəhlul ət boşqabını götürüb çıxır eşiyə, aparıb qoyur itlərin qabağına. İtlər boşqabdakı sür-sümük üstə bir-birini az qalır boğub öldürsünlər. Həmin adam bunu görüb Bəhluldan soruşur:

– Ay Bəhlul, bu nə işdir elədin? Əti niyə eşiyə qoydun?

Bəhlul deyir:

– Sən dedin ki, əlinə düşəndən bir az da geriyyə qoy. Mən də aparıb qoydum. İndi görürsənmi ki, həmin şey üstə nə vurhavurdur? Əgər mən geriyyə var-dövlət qoyub getsəm, uşaqlarım da o itlər kimi bir-birini boğub deyəcəklər ki, çoxu mənimdir, azı sənin. Odur ki, fərasətli oğullar neyləyir ata malını, qoy özləri qazanıb, özləri yesinlər.

ATANIN NƏSİHƏTİ

Bir kişinin bir oğlu varmış. Günlərin birində kişi xəstələnib ölüm yatağına düşür. Oğlunu yanına çağırıb deyir:

– Oğul, mən ölürəm, qulaq as, sənə iki nəsihətim var. Birinci nəsihətim odur ki, həddindən artıq israfçılıq eləmə, ikincisi qumar oynama.

Oğul əlini gözünün üstünə qoyub deyir:

– Atacan, birinci şərtini yerinə yetirəcəm, amma

qumar oynamamağa söz verə bilmərəm.

Ata vəsiyyəti belə gördükdə deyir:

– Oğul, indi ki elə oldu, gedərsən Bəhlul Danəndənin yanına, ondan xəbər alarsan ki, mən kiminlə qumar oynayım.

Kişi vəsiyyətini edib canını tapşırır. Aparıb onu dəfn edirlər. Aradan bir neçə ay keçir, oğlan qumar oynamaq fikrinə düşür. Atasının vəsiyyətini yadına salıb gedir Bəhlulun yanına. Əhvalatı ona söyləyib deyir:

– Ey Bəhlul Danəndə, mən qumar oynamaq istəyirəm, kiminlə oynayım?

Bəhlul deyir:

– Oğul, filan hamamın küllüyündə qumarbazların leylacı – başcısı var. Onu tap, onunla oyna.

Oğlan Bəhluldan razılıq edib, gedir həmin hamamın yanına, görür bura qumarbazlarla doludur. Oğlanı görən kimi hərə onu bir tərəfə çəkib deyir:

– Gəl mənimlə qumar oynayaq.

Oğlan deyir:

– Mən qumarbazların leylacı ilə oynamaq istəyirəm, onu mənə göstərin.

Qumarbazlar öz aralarında pıçıldeşirlər ki, gör bu necə qumarbazdır, bizi uşaq-muşaq hesab edir. Odur ki, aparıb qumarbazların leylacını ona göstərirlər. Oğlan görür bu adam qurşaqdan yuxarı lüt, qurşaqdan aşağı gülün içindədir. Ondan soruşur:

– Qumarbazların leylacı sənsənmi?

Kişi deyir:

– Bəli, mənəm, nə sözün var?

Oğlan deyir:

– Səninlə qumar oynamağa gəlmişəm.

Leylac deyir:

– Oğul, gəl, sən çıx get, havayı yerə pulunu uduzma, mənim sənə yazığım gəlir.

Oğlan əl çəkmir ki, gərək mənimlə qumar oynayasan.

Leylac deyir:

– De görüm səni mənim yanına kim göndərib?

Oğlan atasının vəsiyyətini, Bəhlulun məsləhətini söylədikdən sonra leylac deyir:

– Hə, indi gəl oynayaq.

Sonra leylac yerdən bir ovuc aşıq götürüb deyir:

– Bu aşıqların ölçüsü mənim, qalan ciki-biki xanı, hamısı sənin.

Oğlan belə münasib şərtə o saat razı olur. Leylac aşıqları ovcunda sıxıb atır hamamın günbəzinin üstünə, oğlana deyir:

– Get, gör nə görürsən?

Oğlan bir təhər günbəzin üstə çıxıb görür aşıqların hamısı ölçü durub. Gəlib yalandan deyir:

– Bəs aşıqlar günbəzdən sürüşüb küllün içinə düşmüşdü, görə bilmədim.

Leylac aşıqları bir də atır. Oğlan gedib görür yenə

də hamısı ölçü durub. Beləliklə, leylac yeddi dəfə aşıqları atır, hamısı ölçü düşür. Axırda oğlan görür aldatmaqdan bir şey çıxmayacaq, həqiqəti söyləyir.

Leylac deyir:

– Oğlan, sən elə bilmə, mən başa düşmürdüm, qəsdən özümü bilməməzliyə vururdum. İndi bil və agah ol, mənim kimi mahir bir qumarbaz nə qədər pul uduramsa, yenə əlim boşdur. Əynimə bir şalvar almağa pul tapmıram. Bir tərəfdən uduram, o biri tərəfdən uduzuram, paltarımı da qumara qoyuram. Yazıqsan, gəl bu yola düşmə. Sənin atan çox ağıllı adam imiş, yaxşı vəsiyyəət eləyib. Bəhlulun da səni mənim yanıma göndərməkdə məqsədi bu imiş ki, özün gözünlə görüb bu işdən çəkinəsən.

Oğlan həmin gündən qumar oynamaq fikrindən əl çəkib, atasına və Bəhlulə rəhmət oxumağa başlayır.

XEYİR VERƏNƏ XEYİR, ZƏRƏR VERƏNƏ ZƏRƏR

Günlərin birində padşah şikara çıxıbmiş, yolda Bəhlulə rast gəlir. Padşahın şəst getdiyini görən Bəhlul bərkdən gülür. Padşahın buna acığı tutur. Əmr edir Bəhlulə öldürsünlər. Cəlladların heç biri onun boynunu vurmaq istəmir. Padşahın kənzilərindən biri deyir:

– Əgər Bəhlulə camaatın gözü qarşısında öldürt-

sən, gözdən düşərsən. Mən əvvəlcə Bəhlula zəhər verib onu öldürərəm, bu işdən heç kəsin xəbəri olmaz.

Bu tədbir padşahın xoşuna gəlir, kənimə afərin söyləyib yalandan Bəhlula deyir:

– Bu dəfə günahından keçirəm, səni öldürməyəm, amma bir də gərək belə bir iş eləməyəsən.

Həmin gün xain kənimə zəhərlə yağrulmuş bir yağlı çörək bişirib Bəhlula deyir:

– Bəhlul, nəzir demişdim, qəbul olunub, al bu yağlı çörəyi, yeyərsən.

Bəhlul çörəyi alıb deyir:

– Bacı, çox sağ ol, Allah xeyir verənə xeyir, zərər verənə zərər versin.

Çörək qoltuğunda Bəhlul o qədər gedir ki, səhərin kənarına çatır. Görür bir oğlan atını qoruğa buraxıb, özü də uzanıb tut ağacının dibində. Bəhlul da özünü ağacın kölgəsinə verib bir az dincini alır. Oğlan yağlı çörəyi görüb deyir:

– Bəhlul Divanə, yaman acımışam, o çörəkdən bir az versən, yeyərəm.

Bəhlul bütün çörəyi ona verib deyir:

– Al, halal qismətin olsun, ye. Mən görürəm ki, bu çörək sənə qismət imiş.

Oğlan çörəyi yeyən kimi qarnını tutub ölür. Axşamüstü Bəhlul evinə qayıdanda padşahın həmin kənimə onu görüb deyir:

– Bəhlul Divanə, çərəyi neylədin, yedinmi?

Bəhlul deyir:

– Yemədim, özgəsinə verdim, yedi. O saat da öldü.

Kənizi şübhə götürür ki, görəsən çərəyi yeyib ölən kimdir. O həmin adamın yerini Bəhluldan xəbər alıb ora gedir. Baxıb görür ki, ölən öz qardaşdır.

BƏHLUL VƏ HƏLLAC

Bəhlul geyiminə o qədər də fikir vermirdi. Çox vaxt köhnə paltar geyirdi. Adamlar məclislərdə onun üst-başına baxıb nəsihətli sözlərinə qulaq asmırdılar.

Vəziyyətdən çıxmaq üçün Bəhlul bir həllac* tapıb, ona zər-zibadan paltar geyindirir, özünə də tapşır ki, mənimlə bir məclisdə olanda nə xəbər alsalar, başını silkələyib deyərsən: "Qulam Biku, cavab ver". Başqa şeylə işin olmasın.

Bəhlul həllacı götürüb bir məclisə aparır. İçəri girən kimi buyur-buyura salıb həllaca yuxarı başda yer verirlər. Bəhlul da onun yanında əyləşir. Bir az oturduqdan sonra məclisdəkilər həllacdan nəsihətə tamiz söhbətlər eləməsinə xahiş edirlər. Həllac üzünü Bəhlula tutub deyir:

– Qulam Biku, cavab ver!

Bəhlul başlayır ağıllı, nəsihətə tamiz söhbətlər eləməyə. Onun sözləri məclisdəkiləri heyran qoyur.

* *Pambıq darayan*

Adamlar Bəhlulun söhbətlərinə qulaq asdıqdan sonra deyirlər:

– Gör qulamı bu ağılda olanın ustadı necə olar!

Axırda Bəhlul deyir:

– Camaat, indi də qoyun, ustad danışsın.

Həllac deyir:

– Camaat, bilin və agah olun ki, mən həllacam – yay, pambıq və yundan başqa, heç nədən danışa bilmərəm. Nəsihətamiz, ağıllı sözləri Bəhlul danışa bilər, o da budur, səhərdən sizinlə söhbət eləyir.

Adamlar diqqətlə baxıb görürlər ki, bayaqdan danışan Bəhlul imiş. Xəbər alırlar, Bəhlul, bu nə işdir, özünü niyə tanınmaz şəkllə salıbsan?

Bəhlul deyir:

– Mən görürəm siz adama, onun ağılına görə yox, paltarına görə qiymət verirsiniz. Odur ki, həllacı bəzəndirib sizə göstərdim ki, insanın ağılı onun paltarı ilə ölçülmür.

YÜKÜN NƏDİR?

Qışın oğlan çağı imiş. Bəhlul evə gəlib arvadına deyir:

– Arvad, dur xurcuna bir az yemiş, qarpız toxumu qoy, gedirəm bostan əkməyə.

Arvadı deyir:

– A kişi, bu vaxt da bostan əkilər?

– Sənin nə işinə. Bitər, bostanım faraş olar, bitməz də bitməsin də.

Arvadı Bəhlulun dediyi toxumları xurcuna qoyur. Bəhlul xurcunu çiyinə aşırıb gəlir bostana, toxumları əkir. İş elə gətirir ki, Bəhlulun bostanında toxumlar hamıninkindən əvvəl cücərir. Bəhlulun bostanı aşib-daşır. Bəhlul bir eşşək yükü yemiş, qarpız yükləyib yola düşür ki, padşaha novbar aparsın. Yolda ona kim rast olursa, xəbər alır ki, Bəhlul, hara gedirsən, yükün nədir? Bəhlul hamıya cavab verir ki, padşahın yanına gedirəm, eşşək də özünüzsünüz.

Adamlar deyirlər:

– A kişi, bu nə sözdür, biz səndən xəbər alırıq yükün nədir, sən də bizə eşşək deyirsən. Sən padşaha da belə deyəcəksən?

Bəhlul deyir:

– Bəli, padşah da sizin kimi sorussa ki, yükün nədir, ona da deyəcəm ki, eşşək özünsən. Bir çoxları maraqlanıb Bəhlulun yanına düşüb gedirlər sara-ya ki, görsünlər padşaha da belə deyəcək, ya yox? Bəhlul gəlir padşahın yanına. Salam verib salam alandan sonra padşah deyir:

– Bəhlul, nə gətiribsən?

Bəhlul deyir:

– Bostanım bu il çox faraş olub, sənə novbar yemiş-qarpız gətirmişəm.

Padşah Bəhlulun sovqatını alıb əvəzində ona

bəxşis verir. Camaat bu işə məəttəl qalır. Bəhlulu çəkib deyirlər:

– Bəs sən deyirdin padşaha da bizə dediyini deyəcəksən. Bəs niyə demədin?

Bəhlul deyir:

– Çünki padşah mənə siz deyəni demədi. O soruşdu ki, Bəhlul, nə gətiribsən? Amma siz soruşdunuz ki, Bəhlul, yükün nədir? Mən eşşək deyiləm ki, yüküm olsun.

BƏHLUL VƏ DƏLLƏK

Bəhlul bir gün üzünü qırxdırmağa gedir, dəllək onu dəli hesab eləyib başını küt ülgüclə qırxır, dərisini beş-on yerdən kəsik-kəsik eləyir, hər kəsdikcə də yerinə pambıq basır.

Bəhlul deyir:

– Ay dəllək, neyləyirsən?

Dəllək deyir:

– Başında pambıq əkirəm, gələn il qozalananda mənə deyərsən. Bəhlul heç bir söz demir, amma ürəyində tutur ki, bunun heyfini dəlləkdən çıxсын. Bir gün xəbər yayılır ki, xəlifə camaatdan bəxşis yığır, əvəzində çoxlu daş-qaş bağışlayır. Dəllək bilirdi ki, xəlifə Bəhlulun qardaşıdır. Ona görə gedib Bəhluldan soruşur, xəlifəyə nə aparsın ki, onun ürəyindən olsun.

Bəhlul deyir:

– Xəlifə ən çox sarımsağı xoşlayır. Əgər sarımsaq aparsan, sənə o qədər daş-qaş verər ki, heç yığıb-yığışdıra bilməzsən.

Dəllək gəlib bir xurcun sarımsaq götürüb xəlifənin yanına gedir. Sən demə, xəlifənin sarımsaqdan zəhləsi gedirmiş. Dəlləyin ona bu qədər sarımsaq gətirdiyini gördükdə xəlifə qəzəblənib əmr edir ki, sarımsaqları bir-bir dəlləyin başına vursunlar. Sarımsaqların zərbəsindən dəlləyin başı şişib qoz-qoz olur. Dəllək qayıdıb evlərinə gedəndə Bəhlulla rastlaşır. Hirsli-hirsli soruşur:

– Bəhlul, bu nə işdir mənim başıma gətirdin?

Bəhlul deyir:

– Dəllək, yadıncadırmı keçən il mənim başımda pambıq əkmişdin. Onun əvəzində mən də sənin başında sarımsaq əkdirdim.

GÖRƏCƏYİN İŞİN NƏTİCƏSİNİ ƏVVƏL- CƏDƏN DÜŞÜN

Bəhlul özünü dəliliyə vurub bir qamış ata minmişdi, küçələrdə o tərəf-bu tərəfə qaçıb özünü divanə kimi göstərirdi. Günlərin bir günü xəlifə vəzirini yanına çağıraraq deyir:

– Ey vəzir, nə üçün mənim doğma qardaşım Bəhlul divanə olsun, bərri-biyabanlarda gəzsin,

məni camaatın içində biabır etsin? Gərək bir çarə tapıb onu saraya gətirəsən. Bunun üçün sənə on gün vaxt verərəm. Onu tap, gətir!

Vəzir xəzinədən bir qədər qızıl götürüb Bəhlul olan yerə gedir. Görür ki, Bəhlul quru yerdə bardaş qurub oturub. Qamış atını yanında qoyub, qabağına bir qədər saman töküb. Bundan başqa yanında üç yerdə torpaq komalayıb. Vəzir Bəhlula yanaşıb deyir:

– Ey Bəhlul, niyə quru yerdə oturmusan? Bəhlul vəzirin üzünə diqqətlə baxıb deyir:

– Mən bu günün çörək pulunu qazanmaq üçün qiymətli şeylər satıram.

Vəzir deyir:

– Hanı qiymətli şeylərin? Bəhlul üç topa torpağı göstərib deyir:

– Qiymətli şeylərim bunlardır.

Vəzir deyir:

– Düz-dünya torpaqla doludur, onda nə hikmət var ki, alalar?

Bəhlul deyir:

– Torpağın özündə heç nə yoxdur. Amma onların hikmətli sözləri var.

Vəzir deyir:

– Bu üç topa torpağı neçəyə verirsən?

Bəhlul deyir:

– Üç tükənə.

Vəzir deyir:

– Torpağın birini ver.

Bəhlul əlini ikinci komanın üstünə qoyub deyir:

– Dövlət sirrini öz arvadına da vermə.

Bu sözdən sonra həmin torpaq komasını dağıdır.

Vəzir deyir:

– İkinci komanı da alıram.

Bəhlul əlini ikinci komanın üstünə qoyub deyir:

– Namərd adamla dost olma, ona inanma.

Bəhlul bu komanı da dağıdır.

Vəzir deyir:

– Üçüncü komanı da alıram.

Bəhlul əlini üçüncü komanın üstünə qoyub deyir:

– Öz taxtı-tacına inanma, axırı yoxdur.

Bu sözdən sonra Bəhlul üçüncü komanı da dağıdır.

Vəzir cibindən bir ovuc qızıl çıxarıb Bəhlula verir. Bəhlul bu qızıldan ancaq üç tüzüm götürür, qalanını vəzirə qaytarır. Vəzir deyir:

– Bəhlul, mən sənənin qardaşının vəziriyəm. Qardaşının tapşırığına görə gəlmişəm səni aparım. Gəl divanəlikdən əl çək, min ata, gedək.

Bəhlul qamış atını minib deyir:

– Mənə padşahın sarayı lazım deyil. Necə gəlmişəm, elə də qayıt get.

Vəzir geri qayıdıb gördüklərini xəlifəyə söyləyir.

Sonralar vəzir Bəhlulun dediyi sözləri sınamaq

Üçün arvadının yanında deyir:

– Xəlifənin sürüsündə bir qara qoç saxlanılır. Xəlifə əhd eləyib ki, bu qoçu qızının toyunda kədsirsin. Həmin qara qoç quzu vaxtından cadulanıdır. Hər kəs onun ətindən yesə, əlli il artıq yaşayacaq. Gərək xəlifədən çox yaşayam. Odur ki, adam göndərdim, qara qoçu oğurlatdırım.

Vəzir bu sözləri deyəndən sonra bayıra çıxıb bir böyük qara qoç gətirib başını kədirir. Ətindən

kabab çəkdirib başlayır yeməyə. Arvadı da kabab yemək istədikdə vəzir vermir. Vəzirin arvadı bərk hirsələnir, evdən çıxıb xəlifənin yanına gedir, əhvalatı ona söyləyir. Xəlifə çox qəzəblənib vəziri hüzuruna çağırır, icazəsiz onun sürüsündəki qara qoçu kəsdiyi üçün əmr verir ki, onu boğazından assınlar.

Vəzir çoxdan padşahın yanında işləyirdi. Yaxşı adam olduğu üçün hamı onun xatirini istəyirdi. Odur ki, heç kəs vəzirin boğazını kəndirə keçirmir. Bu vaxt vəzirin dost hesab etdiyi namərd adam irəli çıxıb deyir:

– Mən vəzirin boynunu kəndirə keçirərəm!

Xəlifə qılıncını ona verib deyir:

– Al qılıncla öldür, ürəyim soyusun.

Namərd adam qılıncı padşahdan alıb, vəzirin boynunu vurmaq istəyəndə, vəzir deyir:

– Xəlifə sağ olsun, icazə ver, bir neçə söz deyim, sonra edam elə.

Xəlifə vəzirə icazə verir. Vəzir deyir:

– Xəlifə sağ olsun, sənin tapşırığını yerinə yetirmək üçün Bəhlul olduğu səhərə getdim, onu tapdım. O mənə üç ağıllı söz söylədi, onun sözlərini imtahandan keçirmək üçün bu işləri görmüşəm. O mənə demişdi ki, pis arvada, namərd yoldaşa və özündən böyük xəlifəyə bel bağlama. Bu sözlərin hər üçünü imtahandan keçirdim. Qiymətli sözlərdir... Ey xəlifə, mən bütün ömrümü sənin yanında

işləmişəm. Həmişə sənə sədaqətli olmuşam. Sənin qara qoçun sürünün içindədir. Mən arvadımı sınamaq üçün bir qara qoyun alıb kəsdim, arvadıma dedim ki, bu, xəlifənin qoçudur, oğurlamışam. Mənimlə duz-çörək kəsmiş namərd dostumu da sınaqdan çıxartdım. Heç kim başımı kəsməyə razı olmadı, amma bu dostum razı oldu... Qardaşın Bəhlul dedi ki, mən saraya getmirəm. Oradan zəhləm gedir... Mən də sözümlü qurtardım, indi buyur, boynumu vurdur.

Xəlifə tutduğu işdən xəcalət çəkib vəziri azad edir və bu qərara gəlir ki, gedib qardaşını özü gətirsin... Bəli, durub qardaşı olan şəhərə yollanır. Qardaşını çox axtarır, axırda onu bir dar küçədə tapır. Bəhlul quru torpaq üstündə oturmuşdu. Xəlifə ona yaxınlaşıb deyir:

– Nə satırsan?

Bəhlul deyir:

– Bu gün mənim satılası bircə sözümlü var.

Xəlifə deyir:

– De gəlsin, mən sənin sözümlü müştərisiyəm.

Bəhlul əlini topladığı torpaq komasının üstünə qoyub deyir:

– Nə iş görsən, onun nəticəsini əvvəlcədən yaxşı fikirləş.

Sözümlü qurtaran kimi torpaq komasını dağıdır, ayağa qalxıb qarğı atını götürür. Minmək istəyəndə

xəlifə ona bir ovuc qızıl verir. Bəhlul qızıllardan birini götürür.

Xəlifə deyir:

– Mənim əziz qardaşım, gəl sən belə divanəlikdən əl çək. Gedək sarayda yaşa. Ömrünün sonunacan ye, iç, kef elə. Bəsdir bu qədər dəliliyin! Hamı sənə divanə deyir!

Bəhlul deyir:

– Bu baş tutmayacaq. Sənin camaatdan zülmə yığdığın dövlət mənə lazım deyil!

Xəlifə Harun-Ər-Rəşid görür xoşluqla Bəhlulu apara bilməyəcək. Adamlarına əmr eləyir, Bəhlulu tutsunlar. Bəhlul əlinə bir ağac alıb gələn-gələni vurmağa başlayır. Xəlifə baxır ki, işin nəticəsi pis olacaq, adamlarını geri çağırır. Bəhlul tez öz qarğı atını minib gözdən itir. Xəlifə pərişan halda öz sarayına qayıdır.

BƏHLULUN EVLƏNMƏK İSTƏYƏN BİR NƏFƏRƏ MƏSLƏHƏTİ

Günlərin birində birisi gəlib Bəhlul Danəndəyə deyir:

– Bəhlul, mən evlənmək istəyirəm, bir ağıllı məsləhət ver, kimi alım?

Bəhlul deyir:

– Qız alsan, sən bilərsən, dul alsan, mən bilərəm,

ərindən boşanmış alsan, nə sən bilərsən, nə mən.

Sonra Bəhlul: – dəh atım, dəh, – deyib qarğı atını səyirdir. Kişi Bəhlulun dalınca yüyürüb deyir:

– Ay Bəhlul, axı mən səndən söz soruşdum, sən heç nə demədin.

Bəhlul deyir:

– Bala, sən məni başa düşmədin, mən sənə öz məsləhətimi verdim. Özü də dedim ki, özün bilərsən, hansını alarsan, qabaqcadan xasiyyətlərini də söylədim.

Oğlan yalvarır ki, Bəhlul Danəndə, yenə başa düşmədim, açıq de... Bəhlul deyir:

– Bala, mənim sözlərimin mənası belədir: qız alsan, sən nə desən, o deyəcək ki, sən bilərsən, çünki qız səndən başqa heç kimi görmədiyinə görə elə səni hər şeyi bilən adam kimi tanıyacaq. Dul alsan, o deyəcək ki, yox, mən bilərəm. Çünki o, köhnə ərindən çox şey öyrənib. Əgər ərindən boşanmış alsan, o heç sözə baxmayacaq. Bir söz deyəndə cin atına minib, "dəh" deyib səndən də boşanacaq.

BƏHLULUN UŞAQLIĞI

Uşaqlar küçədə oynayarkən bir sərçə balası tuturlar. O deyir sərçə mənimdir, bu deyir mənimdir. Az qalırlar bir-birini döysünlər.

Bu vaxt Bəhlul hələ gənc imiş. Amma cavar

lıđına baxmayaraq çox ađıllı, hazırcavab imiř. Uřaqlar öz aralarında danıřırlar ki, Bəhlulu görsək, ona deyərik, bizim řərimizi kəsər. Bu məqsədlə uřaqlar yola çıxıb Bəhlulu axtarırlar. Birdən görürlər ki, bir cavan ođlan gəlir. Uřaqlardan biri onu dayandırır deyir:

– Biz Bəhlulu axtarıyıq, onu harada tapa bilərik?

Cavan ođlan deyir:

– Bilmənəm, görmənəm, eşitmənəm.

Uřaqlar görürlər ki, ođlan Bəhlulu tanımır, bundan əl çəkib, başqa adam axtarmađa gedirlər, yařlı bir kiřiye rast gəlirlər. Onu dayandırır deyirlər:

– Əmi, biz Bəhlulu axtarıyıq, bəlkə, onun yerini biləsən?

Kiři deyir:

– Mən uzaqdan görürdüm, indicə sizin danıřdığınız ođlan Bəhlul idi.

Uřaqlar deyirlər:

– Biz onun özündən xəbər aldıq, bəs niye o özünü tanıtmadı?

Kiři deyir:

– O sizə nə dedi?

– Dedi ki, bilmənəm, görmənəm, eşitmənəm.

Kiři deyir:

– Siz onu başa düşməyibsiz. O sizə cavab verib ki, bil, mənəm, gör, mənəm, eşit, mənəm. Yəni axtardığınız adam bil, gör, eşit, mən özüməm.

HEÇ NƏ APARA BİLMƏYƏCƏKSİNİZ

İki qardaş atalarından qalan yeddi otağı, pal-paltarı bölüşdürmək üstündə dava eləyirdi. Bu vaxt Bəhlul küçə ilə gedirmiş. Qardaşlar Bəhlula şikayətlənib deyirlər:

– Yeddi otağın üçü birimizə düşüb, üçü də o birimizə. Ortada qalan bir otağı bölə bilmərik. Bizə kömək elə, otaqları bölək.

Bəhlul deyir:

– Gəlin dalımca.

Qardaşlar Bəhlulun arxasınca düşüb gedirlər. Bəhlul onları qəbiristanlığa aparıb altındakı qarğı atı ilə əvvəlcə hər ikisinin boynunu ölçür. Sonra yerdə hərəsinin eninə-uzununa görə torpaqda yer cızıb deyir:

– Üstündə dava elədiyiniz yerlər heç birinizin həqiqi yeri deyil. Əsl yeriniz, eviniz bu qəbir boyda yer, paltarınız da beş arşın ağıdır. Nə üçün bir-birinizi qırırsınız? Bu dünyadan mən dediyimdən başqa heç nə apara bilməyəcəksiniz!

BƏHLUL VƏ ŞAĞİRDİ

Bəhlulun bir şagirdi varmış. Özü nə bilirdisə, şagirdinə də öyrədirmiş. Bir vaxt şagird görür Bəhlulun bildiklərinin hamısını o da bilir. Bir tərəfdən də Bəhlulun şöhrətinin hər tərəfə yayıldığını görüb fikirləşir ki, elə yaxşısı budur, ustadımdan ayrılıp, gedim özümü Bəhlul kimi qələmə verim. Elə bu fikirlə də Bəhlula deyir:

– Ustad, daha mən hər elmi səndən öyrənmişəm, indi istəyirəm ayrılıp gedim öz şəhərimizə.

Bəhlul deyir:

– Oğul, əvvəla, hələ öyrənməyə çox şey var, indi ki gedirsən, nəbadə, ustadına xor baxasan!

Şagird Bəhlula söz verib çıxıb gedir. Şagird öz səhərlərinə çatan kimi pal-paltarını dəyişir, bir qarğı at minib camaata deyir:

– Mən Bəhlul Danəndəyəm.

Şagirdin, doğrudan da, bəzi elmlərdən xəbəri var idi. Oturub bir kitab yazır. Orda göstərir ki, filan dağın ətəyində bir bulaq var, kim onun suyundan içsə, o saat canı çıxar. Doğrudan da, elə bir bulaq var imiş. Şagirdin yazdığı bu sözlər hər yerə yayılır. Bəhlul da eşidir ki, şagirdi belə bir kitab yazıb, həm də özünü Bəhlul Danəndə adlandırıb. Bu səs-soraq gedib padşaha da çatır. Padşah vəzir-vəkili də götürüb gedir həmin bulağın başına.

Bəhlul Danəndə paltarını dəyişib kənardan baxır.

Adamlar şagirdə deyirlər:

– Bəhlul Danəndə yalan danışan adam deyil, əgər sən Bəhlulsansa, o suyu bizə göstər, görək onu içən necə olur?

Şagird adamlarla bulağın lap başına gəlir ki, suyun təsirini onlara göstərsin.

Padşah deyir:

– Əgər sənin dediklərin düz olmasa, başını bədənindən ayıracağam.

Camaat kənardan bulağa tamaşa edir. Bir də görürlər bir çoban bulağın başına gəlib sudan doyunca içdi. Sonra bir xeyli gərnəşib, üstündən də bir sərnic ayran içdi. Başladı qoyunları haylayıb kefi

kök, damağı çağ getməyə. Bu əhvalatı görən padşah deyir:

– Ə, səfeh, bu camaatı niyə ələ salırsan? Deyirdin sudan kim içsə o saat partlayıb ölər, bəs çobana niyə bir şey olmadı?

Şagird qalır məəttəl, bir söz deyə bilmir. Padşah əmr eləyir, oğlanın qollarını bağlayıb aparsınlar dar ağacından asmağa. Şagirdin əl-qolu bağlananda Bəhlul irəli yeriyib deyir:

– Ey padşah, dayanın, o düz deyir. Hər kim o bulağın suyundan içsə, partlayıb ölər. Çoban ona görə ölmədi ki, o suyu içəndən sonra həm möhkəm gərnəşdi, həm də bir sərnic ayran içdi. İnanmırsansa, yoxla.

Padşah əmr eləyir, bir qara qul sudan içir. Heç bir-iki dəqiqə keçmir ki, yığılıb ölür.

Bəhlul deyir:

– Gördünüzmü!

Bu hadisədən sonra padşah əmr eləyir, şagirdin qollarını açsınlar. Bəhlul üzünü şagirdinə tutub deyir:

– Yadındadırmı, məndən ayrılanda dedim ki, nəbadə, ustadına xor baxasan. Sözümə qulaq asmadın, özünü Bəhlul kimi qələmə verdin. Sonra sənə demişdim ki, hələ öyrənməli çox şey var, buna da inanmamısan. İndi gördünü mü sən yazdığın kitab hələ tam deyil? Tam olsaydı, çobanın niyə ölmədiyinin sirrini də bilərdin.

BƏHLULUN QONAĞI

Günlərin birində Bəhlula qonaq gəlir. Həmin günü Bəhlulun özünü böyük bir məclisə çağırırlar. Bəhlul qonağını da özü ilə aparır, yolda qonağına deyir ki, məndən sənə vəsiyyəət, yadında saxla, bir məclisə gedəndə öz yerini tanı, elə yerdə oturma ki, səni durquzsunlar. Bir də, söz xəbər almasalar, danışma, bir şeyi istəməsələr vermə.

Qonaq deyir:

– Baş üstə.

Bəhlul ilə qonaq gəlib həmin məclisə çatırlar. Ev sahibi bunları görən kimi deyir:

– Buyurun, əyləşin.

Qonaq o saat keçib yuxarı başda əyləşir. Bəhlul isə özünə münasib yer seçir. Qonaqlar bir-bir, iki-iki yığışırlar. Şəhərin adlı-sanlı adamları, varlılar, mollalar, tacirlər gəldikcə hamısı keçib yuxarı başda otururlar. Hər yeni gələn adam oturduqca, o biriləri Bəhlulun qonağına deyirlər:

– Qardaş, bir az aşağı otur, bizə də yer olsun.

Belə-belə, qonaq bir də baxıb görür ki, lap qapının ağzında əyləşib.

Bəli, məclis tamam yığışır, yemək-icmək başlanır. Axırda ortalığa qarpız gətirilir. Qarpızın yanında bıçaq olmadığına görə, vəkil ev sahibinə deyir:

– Qardaş, de bir bıçaq versinlər.

Bəhlulun qonağı tez cibindən bıçağını çıxarıb atır süfrəyə. Padşah görür bu elə qəşəng bıçaqdır ki, xəzinəsində belə bıçaq yoxdur, tamam ləl-cavahiratla, qızılla bəzənib.

Padşah yavaşca vəzirin qulağına pıçıldaıyır ki, vəzir, bıçağa gözümlü düşüb, indi bir kələk gələcəyəm, sən sözümlü təsdiq edərsən. Padşah bıçağı əlinə alıb deyir:

– Camaat, bu bıçağı mənim xəzinəmdən oğurlayıblar, neçə vaxt idi axtarırdım, tapa bilmirdim, indi yaxşı oldu tapdım.

Sonra padşah üzünü qonağa tutub deyir:

– Kişi, de görüm bunu haradan alıbsan?

Kişi nə qədər and-aman edir ki, bıçaq özümünlüdür, padşah əhəmiyyət vermir. Əmr edir ki, kişini aparıb zindana salsınlar.

Bəhlul görür qonağın işi şuluqdur, sabah dar ağacından asacaqlar, odur ki, deyir:

– Padşah sağ olsun, bu adam mənim qonağımdır, heç olmasa onu bu gecəliyinə mənə zaminə ver, evimdə qalsın, səhər gətirib təhvil verərəm.

Padşah deyir:

– Bəhlul, razı olardım, amma qorxuram gecə ona öyrədəsən.

Bəhlul and-aman eləyir ki, qonağa heç nə deməyəcəyəm.

Padşah razı olur. Bəhlul qonağı evinə gətirir. And

İçdiyi üçün qonağa heç nə demir. Həyətdən qarğı atını gətirib üzünü ona tutaraq pıçıldayır:

– Ay qarğı atım, sənə demədimmi, bir söz xəbər almasalar yersiz cavab vermə, məclisə gedəndə yerini tanı, səndən bir şey istəməsələr, vermə?! İndi olan olub, keçən keçib. Ay at, qulaqlarını aç, yaxşı eşit. Sabah padşah səni asdırmaq istəyəndə deyərsən, əl saxlayın, bıçağı haradan aldığıma söyləyim. Sonra belə deyərsən: "Ey camaat, mənim atam çox varlı bir sövdəgər idi. Günlərin birində o, alver eləyib çoxlu pulla qayıdarmış, yolda atamı soyub özünü də bıçaqla öldürürlər, bu bıçağı da onun sinəsinin üstündə qoyub gedirlər. Mən atamı öldürəni tapmaq üçün hər məclisdə bu bıçağı ortalığa atıram ki, görüm ona kim yiyə durur. İndi bıçağa padşah yiyə durdu. Şükür olsun Allaha, mən atamın qanlısını tapdım. Demək, atamı soyub, özünü də öldürən bu padşah imiş".

Bəhlul bu sözləri dedikcə qonaq eşidirdi... Gecəni yatırlar. Səhər Bəhlul aparıb qonağı təhvil verir. Padşah car çəkdirir. Meydanda dar ağacı qurulur, qonağı asmağa gətirəndə kişi deyir:

– Ey padşah, mənə icazə ver, bıçağı hardan aldığıma danışım.

Padşah icazə verir, kişi başlayır gecə Bəhlulun dediyi sözləri təkrar eləməyə. Padşah görür, əgər bıçağa yiyə dursa, camaat onu cani hesab edəcək.

Odur ki, fikrini dəyişib deyir:

– Ey camaat, kişi düz deyir, amma iş bir az dolaşığa düşüb. Mənim xəzinəmdən itən bıçaq başqa yerdən tapılıb, bu kişinin bıçağı isə ona oxşadığına görə biz elə bildik həmin bıçaqdır. İndi məlum olub ki, kişinin bıçağı ayrı adamındır.

BAĞBAN VƏ QAZININ BACANAĞI

Keçmiş əyyamda bir qoca bağbanın balaca üzüm bağı varmış. O ili yağmurluq olduğundan bağda çoxlu ot göyərirmiş. Bağbanın qonşuluğunda da səhər qazısının bacanağı olarmuş. Qazının bacanağı hər gün bağban gedən kimi inəyini aparıb bağa buraxırmış. İnek tənəkləri qırıb tökürmüş. Bağban inək sahibinə nə qədər yalvar-yaxar eləyirsə, bir şey çıxmır. Deyir:

– Mənim bu işdən xəbərim yoxdur.

Bağban deyir:

– Qardaş, mənim bağımın dörd tərəfində hasar var, qapısında da yekə bir qıfıl, necə olur ki, inək bağa girir?

İnek sahibi deyir:

– Heç necə. Qeybdən inəyi aparırlar bağa.

Bağban çox deyir, qonşusu az eşidir, axırda dalaşası olurlar. İnek sahibi deyir:

– İndi ki, elədi, get qaziya şikayət elə.

Bağban görür qazı öz bacanağını qoyub onu müdafinə etməyəcək. Əlacı kəsilir, gedib dərđini Bəhlulə danışır. Bəhlul bağbana məsləhətini verib deyir:

– Sənin işin yoxdur, bu gün günorta vaxtı get qazının yanına şikayətə, mən də orda olacağam.

Bağban gəlib qonşusuna deyir ki, bəs bu gün günorta qazının yanına səndən şikayətə gedəcəyəm. Kişi bağbandan bu sözü eşidən kimi günortadan bir az qabaq gedir qazının yanına, əhvalatı ona başa salsın. Bu tərəfdən Bəhlul da bir bəhanə ilə gəlir qazının yanına. Bəhlul qazı ilə bir az ordanburdan söhbət eləyəndən sonra görür ki, qazının bacanağı girdi içəri, başladı inək əhvalatını bacanağına danışmağa. Qazı hirsələnib deyir:

– Əşi, o kimdir mənim bacanağımdan şikayət eləməyə gəlir, bu saat onu bura çağır, atasını yandırım.

Bəhlul deyir:

– Qazı ağa, gəlsənə bağbanı bir az ələ salaq, əvvəlcə ondan bir az üzüm alağ, sonra səhərisi gün atasını yandırarsan.

Qazı deyir:

– Yaxşı deyirsən, bəs necə eləyək?

Bəhlul deyir:

– Sən üzümdən söz sal, dalısını mən deyərəm.

Günorta vaxtı bağban gəlir, məhkəmə başlanır.

Qazı deyir:

– İndi mən nə bilim ki, bu kişinin bağı, üzümü varmı?

Bəhlul deyir:

– Bu asan işdir. Göndər getsin bir səbət üzüm gətirsin, biz də bilək ki, bunun bağı var.

Qazı deyir:

– Ağıllı fikirdir.

Bağban deyir:

– Qazı ağa, mən üzüm gətirsəm, inanacaqsanmı?

Qazı deyir:

– Əlbəttə, daha üzümü görəndən sonra sənə necə inanmaya bilərik.

Bağban deyir:

– Bu saat gedim elə üzüm gətirim ki, heç ömründə görməmişən.

Bağban qapıdan çıxanda Bəhlul ona him eləyib əvvəlcə öyrətdiyi bir şeyi yadına salır. Bağban o saat barmağını dişləyib qazıya deyir:

– Qazı ağa, onsuz da sən dedin mən haqlıyam. Evdə bir deyingən arvadım var, deyib ki, əgər inək sahibinin təqsirkar olduğunu sübut eləməsən, səni evə buraxmayacağam. İndi onu inandırmaq üçün mənə bir tikə kağız yaz ver, aparım arvadım inansın, qayıdanda qaytarım verim sənə.

Qazı bir istəyir kağızı verməsin. Bəhlul deyir:

– Qazı ağa, kişi söz verir ki, gələndə kağızı da gətirəcək, heç nə olmaz, ver getsin.

Qazı deyir:

– Kişi, kağıza nə yazım?

Bağban deyir:

– Yaz ki, padşahın başı üçün bağban haqlıdır.

Qazı deyir:

– Kişi bəs padşahın başı üçün niyə?

Bağban deyir:

– Qazı ağa, bizim arvad padşahdan başqa hec kimin adını bilmir.

Bəhlul deyir:

– Qazı ağa, ver getsin.

Qazı bağbana həmin məzmununda kağız verir. Bağban kağızı cibinə qoyub gəlir evinə. Qazı ha gözləyir, bağban gəlib çıxmır. Səhəri gün bağbanı zorla gətirtirib deyir:

– Kişi, o kağızı ver, səhvim olub, onu düzəldim verim.

Bağban deyir, elə şey yoxdur, kağız daha geri qayıtmaz. Qazı çox hədə-qorxu gəlir, bir şey çıxmır. Qazı istəyir bağbana cəza versin. Bağban deyir:

– Onda sənin kağızını padşaha göstərəcəm.

Bəhlul yenə gəlibmiş, yavaşca qazının qulağına pıçıldayır ki, evin yıxılsın, neynəyirsən, padşahın başına and içibsən. Padşah kağızı görsə, dərinə boğazından çıxardar. Qazı görür ki, işlər korlanıb, Bəhlula deyir:

– Bəhlul, bu işdə deyəsən, sənin əlin var? Bəhlul deyir:

– Burda heç bir əl yoxdur. Mən gördüm sən öz bacanağına tərəf çıxıb yazıq bağbana nahaq cəza verəcəksən, odur ki, bağbana tərəf durdum. İndi olan olub, keçən keçib, bağban sənə verdiyin kağızı saxlayar özündə. Bir də bacanağın onun bağına inək salsın, onda kağızı padşaha göstərər.

Qazı bu təklifə razı olur. Qazının bacanağı inəyi bir də qonşu bağa buraxmır. Bağban Bəhluldan çox-çox razı qalır.

XAIN QAPIÇI

Bir padşah saray qonaqlığına Bəhlulu da çağırılmış. Məclisin şən keçməsi üçün padşah deyir:

– Kim bu məclisə layiq məharət göstərsə, ona qırx dinar verəcəyəm, yox əgər xoşuma gəlməsə, onda həmin adama qırx çubuq vurduracağam.

Bəhlulun yanında gözəl səslə bir kişi oturubmuş, o deyir:

– Ya xəlifə, mən yaxşı oxumaq bilərəm, izn versən, oxuyaram.

Padşah deyir:

– Başla, oxu görək.

Kişi oxuyur, padşah onun səsinə bəyənərək qırx dinar vermək istəyir. Lakin bu vaxt padşahın qapıçısı deyir:

– Padşah sağ olsun, kişi yaxşı oxudu, amma mən

elə bir adam tanıyıram ki, o bundan da yaxşı oxuyur.

Qapıçı həmin adamı məclisə gətirdi. Bu adam bir ağız oxudu. Doğrudan da, hamı təsdiq etdi ki, o, əvvəlki müğənnidən daha yaxşı oxuyur. Padşah birinci oxuyana qırx çubuq vurdurmaq istədikdə kişi deyir:

– Məni döydürmə, indi sizin üçün elə çalib- oynayım ki, hamı heyran olsun.

Padşah icazə verir. Kişi çalib-oyunur, padşahın çox xoşuna gəlir. Ona qırx tümən vermək istəyəndə qapıçı yenə özünü irəli verir:

– Ya padşah, icazə ver, elə bir rəqqas gətirim ki, bunu kölgədə qoysun.

Padşah deyir:

– İcazə verirəm, gətir.

Qapıçı dərhal həmin adamı gətirir. Onun çalib oynamasını bəyənən padşah ona qırx dinar verir. Əvvəlki rəqqası cəzalandırmaq istəyəndə Bəhlul başa düşür ki, qapıçı ilə birinci oxuyub-oyunan arasında ədavət var. Kişinin çıxılmaz vəziyyətdə qaldığını görüb onun qulağına pıçıldayır:

– Kişi, de ki, mən elə bir ox atanam ki, gözüyümü da atsam, qapıçının qulağında sırğa yeri açə bilərəm.

Kişi padşahdan icazə alıb Bəhlulun pıçıldadığı sözləri söylədikdə qapıçı həyəcanla deyir:

– Padşah sağ olsun, kişi bunu doğru deyir, onu yoxlamaq lazım deyil, hədiyyəsini verək, çıxıb getsin.

HAQQ GƏLMƏSƏYDİ

Bəhlul Danəndə yol ilə gedirmiş, görür ki, onun tanıdığı bir adam qılıncını siyirib bir kəndlini öldürdü, özü də qaçıb getdi. Bəhlulu fikir götürür ki, ay aman, bu binəvanın günahı nə imiş ki, onu öldürdülər? İndi baxacağam, görüm dünyada haqq-adalet varmı? Varsa, adam öldürəni tapıb cəza verəcəklər, yoxsa, onda bu bədbəxtin qanı batacaq, haqsızlıq qalib gələcək.

Bəhlul da xəncərini siyirib meyitin qanına bulayır, sonra da xəncərini qanlı-qanlı qanına salıb gedir. Bu zaman bir nəfər Bəhlulu uzaqdan görür. Tez gedib padşaha xəbər verir ki, Bəhlul bir adamı öldürüb tikə-tikə doğradı, xəncərini də qanlı qanına qoydu. İnanmırsan, çağır, yoxla.

Padşah əmr elədi, Bəhlulu gətirdilər, onun xəncərinə baxıb gördülər ki, doğrudan da, qanlıdır. Padşah əmr elədi, Bəhlulu sorğu-sualsız dar ağacının dibinə çəkdilər. Camaat hamısı gəlmişdi tamaşaya, yolda adamı öldürən qatil də orada idi. Kəndiri Bəhlulun boğazına keçirmək istəyəndə əsl qatil padşahın qabağına gəlib boynuna aldı ki, kəndlini o öldürüb, Bəhlulun günahı yoxdur.

Padşah Bəhluldan soruşdu ki, bu nə əhvalatdır?

Bəhlul dedi:

– O kişi düz deyir, kəndlini mən öldürməmişəm.

Bütün bu işləri ona görə elədim ki, görüm dünyada haqq-ədalət varmı.

Padşah dedi:

– İndi gördün ki, mənim torpağım da haqq-ədalət var!

Bəhlul dedi:

– Yox, padşah, düz demirsən, sən in ölkəndə ədalətsizlik hökm sürür. Əgər haqq gəlməsəydi, boğazım kəndirdən qurtarmazdı.

BƏHLUL MOLLANI PƏRT ELƏYİR

Bir kəmsavad molla məscidin qabağına xeyli adam yığıb, onlara moizə oxuyurdu. Özü də bir tirin üstünə bir taxta uzatmışdı. Taxtanın bir ucunu ağartmış, o biri ucunu qaraltmışdı.

Molla camaata deyirdi ki, ay camaat, bu dünyadan əl çəkib, axirət dünyasını tutun. Çünki insan o dünyada xoşbəxt olacaq. Molla fikrini inandırmaq üçün deyirdi:

– Ay camaat, baxın, taxtanın qara ucu bu dünyadır, o biri ucu axirət dünyasıdır. Çalışın ki, bu dünyanın ləzzətini atıb axirət dünyasında xoşbəxt olasınız.

Molla taxtanın qara ucunu aşağı basanda ağ ucu yuxarı qalxırdı. Sonra o biri tərəfə yüyürüb taxtanın ağ ucunu aşağı basırdı, qara ucu yuxarı qalxırdı.

Sonra molla camaata belə dedi:

– Camaat, görürsünüzmü, iki dünyanı əldə saxlamaq olmaz. Bir dünyanı tutanda, o biri dünyaya əldən gedəcək.

Bu vaxt Bəhlul yol ilə gedirmiş. Mollanın bu sözlərini eşidib ayaq saxlayır, onun yanına gəlir. Bəhlul sıçrayıb həmin taxtanın düz ortasında dayanır, taxta taraz qalır.

Bəhlul deyir:

– Camaat, görürsünüzmü, mən həm bu dünyanı həm də o biri dünyanı əlimdə möhkəm tutmuşam.

QAZININ FİTVASI

Bir qazı əmr vermişdi ki, kim namaz qılmasa, onu ölənəcən döydürəcək. Bir gün qazının adamları bir kasıb kişini tutub gətirirlər ki, bəs, qazı ağa, bu kişi namaz qılmır. Qazı məsciddə adamlardan xəbər alır ki, bu kişinin cümə günü məsciddə namaz qıldığını görən olubmu? Heç kim xəbər vermir. Odur ki, qazı fərman verir kişini öldürsünlər.

Bu yerdə belə bir qayda varmış: bir kimsəni öldürmək istəyəndə ölümdən əvvəl ona söz verib deyirlərmiş ki, ürəyində nə arzun varsa de, onu yerinə yetirək. Kişi qalır mat-məəttəl, bilmir ki, nə desin.

Bəhlul məsciddə imiş, kişinin halını görüb yazığı gəlir. Tez ona yaxınlaşıb deyir:

– Qardaş, görürəm deməyə ya utanırsan, ya da qorxursan. Gəl sən öz arzunu mənə de.

Sonra Bəhlul qulağını yalandan onun ağızına tutur. Daha sonra yavaşca ona belə deyir:

– Kişi, de ki, sənə bir çomaq gətirsinlər. Çomağı gətirəndən sonra de ki, son arzum budur ki, bu çomağı bircə dəfə qazının başına vurum, sonra mənə öldürün.

Bəhlul kişini öyrədəndən sonra üzünü camaata tutub deyir:

– Camaat, bu kişi ilə danışdım, deyir ki, son arzum indi özüm deyəcəm, qulaq asın görək nə deyəcək.

Kişi, Bəhlulun öyrətdiyi sözləri söyləyir.

Adamlar çıxıb küçədən bir yekə çomaq gətirirlər.

Qazı görür ki, kişi bu çomağı bircə dəfə onun başına vursa, canı çıxacaq. Odur ki, kələk işlədir, öz adamlarından birinə him-cimlə işarə eləyib deyir:

– Ay camaat, bir yaxşı fikirləşin, bəlkə, bu kişini məsciddə namaz qılan görübsünüz, yadınızdan çıxıb.

Qazının adamları dərhal dillənirlər:

– Vallah, düzü, biz onu bir neçə dəfə məsciddə namaz qılan görmüşük.

Qazı da qayıdır ki:

– Əşi, bir dəfə də mən görmüşəm, amma yadımdan çıxmışdı, yaxşı oldu, yadıma düşdü.

Beləliklə, Bəhlul günahsız kişini ölümdən xilas edir.

BƏHLULUN TƏZƏK SATMASI

Bir neçə tacir başqa ölkəyə taxıl satmağa gedirmiş. Bəhlul bunu bilib qardaşından icazə istəyir ki, bir az taxıl versin, həmin tacirlərlə o da alverə getsin. Qardaşı etiraz etmir. Fikirləşir ki, bəlkə, Bəhlulun alverə başı qarışa, ağıllana.

Bəhlul tacirlərə qoşulub yola düşür. Gethaget, gəlib çıxırlar bir dəryanın kənarına. Tacirlər mallarını gəmiyə yükləyib dəryadan keçirlər. Bəhlul isə həməən dəryanın qırağında bir qoca balıqçının tora su atdığıını görüb onunla şirin söhbətə başlayır. Bəhlulun söhbətləri balıqçıya çox xoş gəlir. Sonra Bəhlul gətirdiyi taxıldan bir kisəni balıqçıya bağışlayır. Balıqçı da Bəhlulu dəryanın kənarında bir yerə aparır. Oranı qazıb çoxlu ləl-cəvahirat çıxarır. Sən demə, vaxtilə dərya təlatümə gəlib sahilə çoxlu ləl-cəvahirat atıbmış, balıqçı da həmin cavahiratı su kənarında, bir qayanın altında basdırıbmış. Balıqçı Bəhlula deyir:

– Mənim heç kəsım yoxdur. Bu cavahiratı sənə bağışlayıram, götür, halal-xoşun olsun.

Bəhlul onları götürmək istəmir, amma kişi əl çəkmir. Bəhlul da fikirləşir ki, götürüm, mən də kasıb-kusuba paylayaram.

Onu da deyim ki, tacirlər hələ yolda gələrkən alver zamanı camaatı çəkiddə və haqq-hesabda

aldadırdılar. Bəhlul üzünü onlara tutub deyirdi:

– A kişilər, niyə halal malınızı haram eləyirsiniz, insafınız olsun!

Tacirlər Bəhlulun sözlərinə fikir vermirdilər. Bəhlul isə ürəyində tutmuşdu ki, bunların hayıfını yeri düşdükcə onlardan çıxsın. Birdən Bəhlulun ağına gəldi ki, tacirlər qayıdanbaş bu qədər ləl-cəvahiratı görsələr, oğurlayarlar. Ona görə mal peyinindən çoxlu təzək hazırladı, ləl-cəvahiratı doldurdu təzəklərin içinə, yüklədi çuvalara. Nəhayət, tacirlər taxıllarını satıb qurtardılar. Bəhlulun çuvaları isə dolu idi. Dedilər:

– Bəhlul, bəs taxılını niyə satmadın?

Bəhlul dedi:

– Mən çoxdan satmışam. Bunlar təzəkdi, elə-belə doldurmuşam çuvalara, lazım olar.

Bəli, bunlar evlərinə qayıtmaqda olsunlar, yolda bərk çovğun düşdü, soyuqdan az qaldılar donsunlar. Tacirlər dedilər:

– Bəhlul, təzəklərimdən iki çuvalını ver, yandıraq.

Bəhlul dedi:

– Mənim təzəklərim siz deyən təzəklərdən deyil, onlar çox qiymətlidir, qorxuram pulunu verə bilməyəsiz?

Tacirlər dedilər:

– Rəhmətliyin oğlu, gedək sağ-salamat evimizə cataq, sənin təzəklərinin pulunu beşqat artıq verərik.

Bəhlul bu sözdən sonra bir çuval təzək gətirdi, amma bu təzəklərin içində ləl-cəvahirat yox idi. Yandırılıb istisinə isindilər. Nəhayət, neçə gün yol gedəndən sonra gəlib çatdılar öz şəhərlərinə, Bəhlul fürsəti əldən qaçırmayıb dedi:

– Tacir qardaşlar, gətirin mənim pulumu verin.

Tacirlər dedilər:

– Ə, rəhmətliyin oğlu, təzək nədir ki, ona pul da verək! Yeri get işinin dalınca.

Bəhlul nə qədər elədisə, tacirlər təzəyin pulunu vermədilər. Onda Bəhlul onları xəlifənin yanına apardı, əhvalatı xəlifəyə söyləyib şikayət elədi. Tacirlər fikirləşdilər ki, bir çuval təzəyin pulu nədir ki, ondan ötəri bu boyda həngaməyə düşəsən. Odur ki, dedilər:

– Qibleyi-ələm sağ olsun, indi ki belədir, biz öz sözüümüzün üstündə dururuq. Bəhlul desin, təzəyin pulunu beşqat artıq verək.

Xəlifə üzünü Bəhlulə tutdu. Bəhlul çuvaldan təzəkləri yerə boşaldıb başladı içindəki ləl-cəvahiratı bir yerə yığmağa. Bir qalaq ləl-cəvahirat yığıldı. Tacirlərin gözləri kəllələrinə çıxdı, istədilər dəbbələsinlər. Xəlifə dedi:

– Şərtimiz şərtidir, ayrı cür ola bilməz.

Tacirlər ələcsiz qalıb bütün var-yoxlarını Bəhlulə verməli oldular.

Bəhlul car çəkib kasıb-kusubu yığıdı başına, tacir-

lərdən aldığı pulların hamısını payladı onlara. Tacirlər işi belə görüb dedilər:

– Bəhlul, axı sən bir ədalətli adamsan, bizi agah elə, görək bu nə işdir ki, halalca pulumuzu kələklə əlimizdən alıb camaata paylayırsan?

Bəhlul dedi:

– Tacir qardaşlar, bunlar sizin halal pulunuz deyil, hamısı kasıb-kusubdan oğurladığınızdı, odur ki, bu pulları öz həqiqi sahiblərinə qaytardım. Yadınızdadır-mı, yolda adamları çəkiddə və haqq-hesabda aldadırdınız. Mən deyəndə ki, malınıza haram qatmayın, gülürdünüz. Bax, öz əməlinizin cəzasıdır ki, çəkirsiniz.

PADŞAH VƏ BALIQÇI

Qoca bir balıqçı dəryanın kənarında tor atıb balıq tutmuş. Bu zaman vəzir səyahətdən qayıdarmış. O, qocanı görüb deyir:

– Qoca, başqa sənətin yoxdumu? Bu soyuqda oturub balıq tutursan?

Qoca cavab verir ki, mən yerin altını da bilirəm, üstünü də, amma indi qocalmışam, halal zəhmətimlə dəryadan balıq tuturam, onunla dolanıram.

Vəzir qocanı özü ilə saraya aparır ki, gələcəkdə padşaha lazım olar. Padşah üç il bu adamı yanında saxlayır, bu müddətdə bir kəlmə də olsun onun səsinə eşitmir.

Axırda gedib Bəhlulu gətirirlər ki, bəlkə, bu adamı o danışıdır. Padşah Bəhlula deyir:

– Bəhlul, bu zalım oğlunun, deyəsən, qandığı, bildiyi bir şey yoxdur. Nə qədər eləyirik danışıdır bilmirik.

Qoca, padşahın sözünü eşidib, mənalı-mənalı onu təpədən dırnağacan süzür, başını bulayır. Sonra əllərini yerə qoyub təpəsi üstə durur.

Bəhlul deyir:

– Padşah, bəs deyirdin ki, bu adamın qandığı bir şey yoxdur, amma mən onu yaxşı başa düşdüm. Sən deyəndə onun qandığı şey yoxdur, o səni təpədən dırnağacan süzüb demək istəyirdi ki, sənin dünyada bildiyin şey yoxdur. Sonra o təpəsi üstə durmaqla demək istədi ki, sənin sarayında hər şey tərsinə, təpəsi üstədir.

Padşah Bəhlulun sözlərindən bərk qəzəblənib deyir:

– Bəhlul, sən çox baş aparırsan, bu adam heç nə demədi, bu sözlər sənin ürəyindəki öz sözlərindir, mənə deyirsən. Əgər dediyin sözləri sübut eləməsən, sənə cəza verəcəyəm.

Padşah Bəhlulu saldırır zindana. Vəzirə əmr eləyir ki, apar bu adamı at dəryaya, rədd olsun.

Kişini aparırlar. Yolda bir pinəcinin yanından keçəndə görürlər, bir kişi pinəçiyə bir cüt ayaqqabı verib deyir:

– Bunları elə yama ki, heç olmasa beş-altı ay geyə bilim.

Qoca bu sözləri eşidən kimi bərkdən qəhqəhə çəkib gülür. Vəzir balıqçının güldüyünü görüb istəyir onu qaytarsın padşahın yanına, fikirləşir ki, birdən şahın yanında gülməz, biabır olaram. Bir az da gedəndən sonra görür daşın üstünə bir falçı oturub, gəlib-gedənin falına baxır. Falçının yanından keçəndə qoca bir də bərkdən gülür. Vəzir yenə istəyir padşahın yanına qayıdıb xəbər versin ki, kişi gülür, amma qorxur ki, birdən orda gülməsə, padşahın qəzəbi tutar. Axır ki, dərya kənarına çatıb qocanı buraxır. Bu vaxt vəzir deyir:

– Səni and verirəm nəyə inanırsan ona, de görüm, yolda nəyə güldürdün?

Qoca deyir:

– O adam ki, pinəciyə deyirdi ayaqqabımı elə yama, beş-altı ay geyə bilim, həmin adam bilmirdi ki, elə o gecə özü öləcək. Falçının yanından keçəndə ona görə güldüm ki, əgər bilici adamdırsa, oturduğu daşın altında yeddi küp qızıl basdırılıb, elə onu tapardı.

Vəzir deyir:

– Bəs bu üç ildə niyə danışmırdın?

– Görürdüm ki, sizin padşahın məmləkətində düz iş yoxdur. Mən düz iş olan yerdə danışırım, o da ki, sizdə yox idi. Həvayı danışmaqdan, susmaq yaxşıdır.

Qoca sözünü deyib gedir. Vəzir başılovlu qayıdıb gördüklərinin hamısını padşaha danışır.

Səhərisi gün vəzirlə padşah gəlirlər pinəçinin yanına, görsünlər dünən ayaqqabı yamayan kişi harada olur. Onların bu sorğusuna pinəçi belə cavab verir:

– Yazıq kişi dünən axşam öldü, ayaqqabıları da burda qalıb.

Vəzirlə padşah burdan çıxıb gedirlər yolda daşın üstündə oturan falçının yanına, fəhlə tutub oranı qazdırdılar, görürlər, doğrudan da, burda yeddi küp qızıl basdırılıb. Padşah vəzirin sözünə tamamilə inanır, evə gələndən sonra Bəhlulu zindandan buraxdırıb deyir:

– Bəhlul, sənə hər kim divanə deyirsə, səhv eləyir, sən ağıllı adamsan, sən deyən düz çıxdı.

HEÇ QIZIL DA DÖNÜB BƏHMƏZ OLAR

Bir kəndli yer belləyəndə bir küp qızıl tapır. Sevinə-sevinə evinə gəlib əhvalatı arvadına söyləyir. Ər-arvad bir xeyli şadlıq eləyirlər, sonra bu qərara gəlirlər ki, qızılı evdə saxlasalar, oğru-əyri gəlib aparar.

Kişi deyir:

– Bəs neyləyək?

Arvad deyir:

– Apar qonşumuzdakı tacirə ver saxlasın, lazım

olanda alıb xərc-ləyərək. Tacirin o qədər' nö-kər-nayıbı var ki, onların qorxusundan oğru nədir, heç ora quş da qanad sala bilməz.

Bu söz kişinin ağına batır, aparıb qızilları tacirə tapşırır ki, sən etibarlı adamsan, bu qızillar qalsın sənin evində, oğul-uşağımıza toy eləyəndə gəlib apararam.

Tacir qızıl adını eşidən kimi yağlı dilini işə salıb deyir:

– Ay kəndli qardaş, arxayın ol, mənim evimdə əmanətə xəyanət olmaz. Nə vaxt istəsən, gəlib əmanətini apara bilərsən.

Kəndli bir xeyli razılıq eləyib qayıdır evinə.

Ay dolandı, il keçdi, kəndlinin oğlu böyüyüb evlənəsi oldu, qızı da ərə gedəsi.

Arvad dedi:

– A kişi, uşaqlarımızın toyunu eləmək vaxtı gəlib çatdı, dur get, tacirdən qızillarımızı al gətir, xərc-ləyək.

Kişi durub getdi tacirin evinə, salam verib, əleyk alandan sonra dedi:

– Tacir qardaş, qızillarımdın dalınca gəlmişəm. Tacir əvvəlcədən küpdəki qızilları götürüb içini bəhməz ilə doldurmuşdu. Ona görə, dedi:

– Kəndli qardaş, bax sənın əmanətin odur, necə gətirmisən, elə də durub, heç əlimi də vurmamışam, get, halal malını götür apar.

Kəndli gedib taxçadan küpü götürdü, ağzını açıb baxanda gördü qızıl nə gəzir, küpdəki bəhməzdir. Odur ki, dedi:

– Ay tacir qardaş, bu ki bəhməzdir.

Tacir bir az fikirli-fikirli dedi:

– Kəndli qardaş, mən sənə dedim ki, sənin malına əlimi də vurmamışam. Yəqin, qızıl dönüb bəhməz olub.

Kəndli dedi:

– Tacir qardaş, heç qızıl da dönüb bəhməz olar?

Tacir dedi, kəndli dedi, axırda tacir qəzəblənib qışqırdı:

– Kişi, sənə deyirəm rədd ol, get burdan, yoxsa gədələri çağıraram, dərinə saman təpərlər.

Yazıq kəndli əlacsız qalıb kor-peşman qayıtdı evinə, əhvalatı arvadına danışdı. Hər ikisi qəmgin olub başladılar ah-zar eləməyə.

Birdən arvadın yadına Bəhlul Danəndə düşdü. Ərinə dedi:

– A kişi, bu işə əncam çəksə, Bəhlul Danəndə çəkər, dur get dərdini ona söylə, gör nə məsləhət görür.

Kişi gedib Bəhlulun qapısını döydü. İcazə alıb içəri girdi, başına gələn əhvalatı ona söylədi.

Bəhlul gördü tacir fırıldaq qurub, yazıq kəndlinin qızıllarını mənimsəyib. Odur ki, dedi:

– Kişi, heç fikir eləmə, dur get evinə, qırx gün

tamam olanda gələrsən mənim yanıma, qızillarının hamısını tacirdən alıb sənə qaytararam.

Kişi Bəhluldan razılıq eləyib sevinə-sevinə gəldi evinə. Bəhlulun dediyi sözləri arvadına danışdı.

Bəli, ər-arvad, bir də uşaqları burda qalsınlar, görək Bəhlul neylədi.

Bəhlul bildirdi ki, tacirin iki oğlu var, özlərinin də məktəbdə oxumaq vaxtlarıdır, tacir bir yaxşı molla axtarır ki, uşaqlarını qoysun onun yanına oxumağa. Odur ki, molla libası geyib özünü verdi həmin tacirin qapısının ağzına, başladı car çəkməyə ki, uşaq oxutmaq istəyən varsa, mən mollayam, onlara ucuz qiymətə qırx günə bütün elmləri öyrədərəm. Tacir bu sözləri eşidən kimi küçəyə çıxıb mollanı çağırdı, dedi:

– Mənim iki uşağım var, onları oxudarsanmı?

Bəhlul dedi:

– Elə oxudaram ki, qırx günün içində yerin altını da bilərlər, üstünü də.

Tacir Bəhlulla sövdələşib uşaqlarını verdi ona.

Bəhlul dedi:

– Tacir qardaş, qırx gün tamam olan kimi gələrsən, filan ünvanda oluram, uşaqlarını apararsan.

Bəhlul evə gələn kimi uşaqları saldı otaqların birinə, özü də gedib bir heykəltəraş tapdı, ona tapşırırdı ki, xəlvətçə gedib filan tacirin sifətinə baxarsan, eynilə o cür heykəl düzəldərsən. Bəli, heykəltəraş üç

gün içində həmin heykəli hazırlayıb verdi Bəhlula.

Bəhlul bu tərəfdən iki it küçüyü tapdı. Həmin heykəlin ciblərinə, ətdən, çörəkdən qoydu. Küçükləri dadandırdı ki, həmin şeyləri yesinlər. Küçükləri o qədər alışdırmışdılar ki, onları buraxan kimi heykəlin üstünə dırmaşıb yemək axtarırdılar. Bu iş tamam qırx gün davam elədi. Qırxıncı gün Bəhlul küçükləri bir evə salıb qapısını bağladı, uşaqları da ayrı bir evdə gizlətdi.

Qırx gün tamam olanda tacir gəlmişdi uşaqlarını aparsın, kəndli də qızıklarını.

Tacir Bəhlul ilə görüşəndən sonra dedi:

– Molla, mənim uşaqlarım bir şey öyrənə bildilərmidi?

Bəhlul dedi:

– Bəli, elə öyrənilər ki, lap kefin istəyən kimi. Bu saat çağıraram gələrlər.

Bəhlul heykəli götürüb gizlətmışdi. Taciri düz heykəlin durduğu yerdə oturtdu. Gedib qapını açdı və ucadan dedi:

– Balalarım, atanız gəlib sizi aparmağa, gəlin görüşün, öpüşün.

Bəhlul qapını açan kimi it küçükləri taciri həmin heykəl bilib düz yürüdülər onun üstünə, hərəsi bir tərəfdən tacirin ciblərini axtarmağa başladı. Küçüklər ac olduqlarından tacirə sarmaşib bir hay-həşir salmışdılar ki, gəl görəsən.

Tacir bu işə məəttəl qalıb dedi:
– Molla, bu nə hängamədir, mənim uşaqlarım
hani?

Molla dedi:

– Bəs bunlar nədir? Sənin uşaqlarıdır da.

Tacir təəccüblə dedi:

– Ay molla, sən nə danışırsan, görmürsən, bun-
lar itdir.

Molla dedi:

– Onlar sənin doğmaca uşaqlarıdır, dönüb it olublar.

Tacir dedi:

– Sən dəli olmusan, nədi, uşaq dönüb it küçüyü olar?

Molla dedi:

– Ay zalım oğlu, bəs harda görmüsən ki, qızıl dönüb bəhməz olsun?

Tacir arif adam idi, başa düşdü ki, bu, Bəhlul olacaq. Odur ki, dedi:

– Bəhlul qardaş, sən gəl mənim uşaqlarımı ver aparım.

Bəhlul dedi:

– Tacir, get sən bəhməzi döndər qızıla, gətir bura, bax o qapıda duran kəndliyə ver, ondan sonra mən də sənin uşaqlarını özünə qaytarım.

Tacir gördü Bəhlul Danəndə ilə bacarmayacaq, odur ki, gedib kəndlinin qızıllarını gətirib verdi.

Bəhlul da tacirin uşaqlarını evdən çıxardıb qaytardı özünə. Həm də ona tapşırırdı ki, get, bir də belə qələt eləmə.

TANIŞ OLDUĞUN ADAMIN ƏVVƏLCƏ ADINI ÖYRƏN

Bəhlul Danəndə qonşu kənddən evinə qayıdırdı. Yolda eşşək belində oturub gələn bir adama rast

oldu. Bunlar bir xeyli yol yoldaşı olub söhbət elədilər. Gəlib bir bulağa çatdılar. Eşşəkli adam xurcundan bir qədər pendir-çörək çıxarıb Bəhlulə da təklif elədi. Oturub yeməyə başladılar. Bir qədər də dincəldikdən sonra durub yollarına davam elədilər. Ayrılıanda Bəhlul kişidən adını xəbər aldı. Kişi dedi:

– Adım İmamverdid.

Amma kişi onun adını öyrənmədi. Bir qədər gedəndən sonra yol ikiləşdi. Hərəsi bir tərəfə getdi. Kişi bir az gedəndən sonra eşşəyi bataqlığa batdı, çox çalışdı, çıxara bilmədi. İndicə ayrıldığı yol yoldaşının adını bilmədiyinə görə onu "ə, ay qardaş, ay kişi" deyə nə qədər çağırırsa, Bəhlul özünü eşitməməzliyə vurdu. Axırda kişinin əlacı kəsilib, dedi:

– Ay mənən bulaq başında çörək yeyən yol yoldaşı, eşşəyim pəlçığa batıb, çıxarda bilmirəm, gəl kömək elə.

Bəhlul bu sözdən sonra geri qayıdıb ona kömək elədi, eşşəyi bataqlıqdan çıxartdılar. Kişi dedi, qardaş, səni səsləməkdən lap yoruldu, amma eşidib mənə baxmırdın. Bəhlul dedi:

– Sən mənim adımlı çəkəydin!

Kişi dedi:

– Sənin adını bilmirdim.

Bəhlul dedi:

– Sənin səhvin odur ki, tanış olduğun adamın adını öyrənmirsən, əvvəlcə gərək onun adını öyrənəsən.

NƏ MÜSƏLMANDIR, NƏ XAÇPƏRƏST

Günlərin birində Bəhlul yolla gedirmiş. Bir kilsənin yanından keçəndə iki nəfər Bəhlulun hazır-cavablığını yoxlamaq üçün ona yaxınlaşıb soruşur:

– Bəhlul, səndən bir söz xəbər almaq istəyirik, düzünü deyərsənmi?

Bəhlul deyir:

– Deyin görüm, sözünüz nədir?

Adamlardan birisi deyir:

– Bəhlul, o kilsənin başındakı xaçın üstündə həmişə bir sərçə qonub oraları murdarlayır. Biz belə qərara gəlmişik ki, sərçə müsəlmandır. Xaçpərəst olsa, xaçı murdarlamazdı. De görək biz düz deyirik, ya yox?

Bəhlul deyir:

– Siz düz demirsiniz. O sərçə nə xaçpərəstdir, nə də müsəlman.

Həmin iki adam deyir:

– Sən nə ilə sübut edərsən ki, bu belədir?

Bəhlul deyir:

– Onda həmin xaçın yanına bir qab çaxır qoyun, sonra deyim.

Onlar belə də edirlər, kilsənin başından yerə düşən kimi, sərçə yenə xaçın üstünə qonur. Əvvəlcə başını qaba salıb çaxırdan doyunca içir, sonra da xaçın üstünü batırır.

Bəhlul deyir:

– Gördünüzümü sərçə nə elədi?

– Hə, gördük, nə olsun ki?

Bəhlul deyir:

– Necə nə olsun? Sərçə müsəlman olsaydı, çaxırı içməzdi. Xaçpərəst olsaydı, xaçı murdarlamazdı. Deməli, nə xaçpərəstdir, nə də müsəlman.

İKİ QONŞUNUN ƏHVALATI

İki qonşudan birinin inəyi, birinin atı doğur. İnek sahibi qonşunun qulunu gətirib öz inəyinin yanına buraxır. At sahibi gəlib qulunu istədikdə qonşu deyir:

– Qulunu mənim inəyim doğub.

O biri qonşu nə qədər başa salır ki, ay balam, inək qulun doğmaz. İnek sahibi deyir: doğar. Axırda hər ikisi gedirlər qazının yanına. İnek sahibi qazıya nə eləyirsə, qazı deyir:

– İnek qulun doğa bilər.

Əsl qulun sahibi qalır yana-yana. Axırda bu əhvalatı gedib Bəhlula söyləyir.

Bəhlul deyir:

– Səbr elə, mən bu işə bir əncam çəkərəm.

Bu əhvalatdan sonra Bəhlul bazardan beş-on cücə alıb özünə elə öyrədir ki, o həra getsə, cücələr də onunla gedir.

Elə ki, cücələr tamam Bəhlula adət eləyirlər, o,

cücələri də yanına salıb düz gəlir qazının yanına.

Bəhlulun yanınca cücələrin gəldiyini görən qazı soruşur:

– Bəhlul, bunlar nədir?

Bəhlul deyir:

– Uşaqlarımızdır.

Qazı deyir:

– Cücədən də uşaq olar?

Bəhlul deyir:

– İndi ki belədir, bəs at və inək sahibləri sənənin yanına şikayətə gələndə niyə belə demirdin?

Qazı görür ki, Bəhlul onu yaman yerdə yaxalayıb, odur ki, şikayətçiləri təzədən çağırıdırıb, qulunu atın sahibinə qaytarır.

BƏHLULUN QARĞI ATI

Bəhlul hərdən, adəti üzrə, qarğı atını minib gəzərdi. Bir nəfər onu dayandıraraq deyir:

– Bəhlul, sənənin hərəkətinə baxanda adamın gülməyi gəlir. Amma çox ağıllı sözlərin və işlərin var. Bunları hardan, kimdən öyrənmişən?

Bəhlul deyir:

– Ağıllı dəlillərdən öyrənmişəm. Onlar nə etmişdilər, mən etməmişəm, nəyi etməmişlərsə, mən etmişəm.

NƏ ƏKƏRSƏN, ONU DA BİÇƏRSƏN

Bir gün küçədə Bəhlul xəlifəni pisləyir. Adamlardan biri deyir:

– Bəhlul, xəlifə eşitsə, səni asdıracaq.

Bəhlul deyir:

– Yox, asdırma bilməz. Bir başqası deyir:

– Onda boynunu vurduracaq.

– Yox, vurdurmaz. Hamı bir ağızdan deyir:

– Onda döydürəcək. Bəhlul yenə "yox" deyib, sözünün üstündə dayanır. Adamlar hər nə cəza deyirlərsə, Bəhluldan "yox" cavabı alırlar.

Axırda bir nəfər deyir:

– Onda xəlifə səni daşa basdıracaq.

Bəhlul fikrə gedib deyir:

– Hə, o olar.

Hamı təəccüblənir, soruşurlar ki, bəs niyə?

Bəhlul deyir:

– Atalar yaxşı deyib, kim nə əkərsə onu da biçər. Mən uşaqılıqda bir iti daşa basmışam. Ona görə mənə daşa basa bilərlər.

BU AĞILDA DA DƏLİ OLAR

Günlərin birində padşah təğyiri-libas olub öz adamları ilə Bəhlulun qapısının ağızından keçirmiş. Görür Bəhlul həyətdə bir ağacın altında oturub.

Padşah deyir:

– Bəhlul, qonaq istəyirsənmi?

Bəhlul deyir:

– Ürəyi təmiz, vücudu pak adamlara mənim qapım həmişə açıqdır.

Padşah deyir:

– Sənin fikrincə, biz o dediyin adamların hansındanıq?

Bəhlul deyir:

– Onu ayırd etmək çox asandır. Deyirlər kimin ürəyi təmiz, vücudu pakdırsa, onu heç cəhənnəm odu da yandırmaz. İstəyirsən biləsən, gəl həyəətə, adamlarına əmr et bir ocaq qalasınlr, ocağın üstünə sac qoyaq, bir-bir çıxaq oturaq üstündə, kimi yandırsa, onda biləcəyik ki, həməən adamın ürəyi təmiz deyil.

Padşah fikirləşdi ki, əvvəlcə sacın üstünə Bəhlulu çıxardaram, sonra özüm çıxaram. Razi oldu.

Padşahın adamları həyətdə ocaq qaladılar. Bəhlul da getdi evdən sac gətirməyə. O evə gedən kimi altdan ikinci bir şalvar geyib qayıtdı, sacı ocağın üstünə qoyub oturdu, qızmar sacın üstündən bədəninə isti keçənə qədər tər pənmedi.

Bəhlul dedi:

– Padşah sağ olsun, mən sacın üstündə nə qədər oturmuşamsa, sən də o qədər oturmalısən. İndi nə deyirsən, düşüm yoxsa oturum?

Padşah gördü yarım saatdan çoxdur Bəhlul sacın üstündə oturub, od onu yandırmır, fikirləşdi ki, bəlkə, mən də oturmali oldum, onda neylərəm. Odur ki, dedi:

– Bəsdir.

Bəhlul sacın üstündən düşdü. Padşah barmağının ucunu saca vurdu ki, görsün çoxmu istidir. Barmağı cızz eləyib dərisi soyuldu. Bəhlul nə qədər etdisə, padşah sacın üstünə çıxmadı. Bəhlul onun yanmış barmağını göstərib dedi:

– İndi bildinmi, mənim ürəyim təmiz, vücudum pakdır.

Padşah söz altda qalmasını deyə dedi:

– Bəhlul, mən nə bilim, bəlkə sən altdan elə paltar geyinibsən ki, od yandırmır.

Bəhlul dedi:

– Yox, dost, sacın üstündə əvvəlcə mən oturdum, indi növbə sənindir, bu dəfə paltarını əvvəlcə sən çıxarmalısən.

Padşah istədi soyunsun, vəzir yavaşca qulağına pıçıldadı: Sən padşahsan, bu qədər adamın yanında soyunsan sənə nə deyərlər. Bəhlul da səni ələ salmağa bəhanə tapar. Söz padşahın ağına batdı, soyunmaq fikrindən əl çəkdi.

Vəzirə dedi:

– Deyirlər, Bəhlul dəli-divanədir. Bu, quyruqlu yalandır. De gördüm bu ağılda, bu kamalda da dəli olar?

XƏLİFƏ VƏ BƏHLUL

Günlərin birində saray adamları xəlifəyə deyirlər ki, necə olsa da, Bəhlul sənin rəiyyətidir. Heç nə ilə məşğul olmur, təlxəklik edir, başı bir işə qarışsa, bəlkə ağıllana. Çağır ona nəsihət elə, bir az da puldan-paradan ver, qoy varlansın, dərdi-qəmi azalsın. Padşah onlara nə qədər dedisə ki, Bəhlul sözümə baxmayacaq, heç kim inanmadı. Axırda padşah onların yanında evin bir küncünə qızıl tökdüdü, o biri küncündə isə manqalda kabab bişirməyi əmr etdi. Bu tərəfdən də Bəhlulun dalınca adam göndərərək onu çağırırdı. Bəhlul içəri girən kimi xəlifə öyüd-nəsihətə başladı:

– Bəhlul, bax, səfil-sərkərdən olub düzü-dünyanı gəzməkdənsə, gəl sənə çoxlu qızıl verim, otur mənim kimi əməlli-başlı dolan, nə dərdin olsun, nə qəmin.

Bəhlul dedi:

– Deməli, sən dərdin yoxdur?

Xəlifə dedi:

– Əlbəttə, bura tökdürdüyümdən min qat artıq qızılım var, manqaldakı kababı da ki, görürsən. Lap əskik yeməyim kababdır. Mən istəyirəm sən də mənim kimi olasan.

Bəhlul dedi:

– Padşah, gəl bir şərt kəsək. Burada bir ocaq

qalatdır, üstünə sac qoydur, sac o qədər qızsın ki, qıpqırmızı pul kimi olsun, bir-bir çıxacaq sacın üstünə, sayaq öz varımızı sonra sözümlü sənə deyərəm.

Xəlifə təklifə razı oldu. Ocaq qalayıb sacı qızdırdılar. Əvvəlcə Bəhlul çıxdı qızmar sacın üstünə.

– Nə varım var, nə dövlətim – deyib düşdü aşağı. Bəhlul bu sözləri deyib qurtaranda isti, ayaqqabısından ayağına yenicə keçirdi. Sonra növbə xəlifəyə çatdı O, sacın üstünə çıxıb var-dövlətini saymağa başladı. Hələ xəzinəsindəki varın heç mindən birini də saymamışdı ki, istiyə dözə bilməyib yerə atıldı.

Bəhlul dedi:

– Qardaş, bu balaca sacın üstündə eləcə var-dövlətini sadalaya bilmədin, bəs haqq divanı qurulub səndən sual edəndə ki, bu dövləti hansı yolla qazanıb, camaatı nə cür soyub qarət edibsən, onda nə cür dözəcəksən? Yəqin, yanib kül olacaqsan. Odur ki, mən sənə kimi var-dövlət sahibi olmaq istəmirəm. Sənə dərindən mənimkindən böyükdür.

BƏHLULUN EVLƏNMƏSİ

Bəhlulun qırx yaşı var idi, evlənmək istəmirdi. Qardaşı adamları öyrətdi ki, Bəhlulu evləndirsinlər. Yarı zor, yarı xoş bir qız tapdılar. Ədəb-ərkanla toy eləyib qızı Bəhlula aldılar. Bəhlulu evdə qoyub hamı

dağıldı. Bir neçə adam bacadan pusdu, görsün ki, Bəhlul qızla nə cür rəftar eləyir.

Gecədən xeyli keçmiş Bəhlul gəlinin gərdəyinin yanına keçdi, əlini öz qulağına qoyub diqqətlə qulaq asdı, bir qədər fikrə getdikdən sonra ev qapısını açıb başladı qaçmağa. Bacadan pusan adamlar yüyürüb Bəhlulun qabağını kəsdilər ki, dəlilsən, nəsən, hara gedirsən?

Bəhlul dedi:

– Qulağımı verdim gərdəyin dalına, yaxşıca qulaq asdım, hər işi götür-qoy elədim. Gördüm əgər mən evlənsəm, iki-üç ildən sonra birisi deyəcək:

– Ata, mənə papaq al, o biri deyəcək yaylıq al, üçüncüsü deyəcək çörək ver. Mən özümü dolandırıb saxlaya bilmirəm, dəli deyiləm ki, evlənəm.

MƏGƏR BUNDAN DA BÖYÜK YALAN OLAR

Günlərin birində iki nəfər gəlib Bəhluldan xahiş edirlər ki, atamız rəhmətə gedib, amma kənddə molla yoxdur, bəlkə, sən cənazənin üstə Quran oxuyasan. Bəhlul əvvəlcə bu təklifdən boyun qaçırır. Kişilər əl çəkmirlər. Zorla Bəhlulu yola gətirirlər.

Lakin o deyir:

– Mən gedərəm, amma gərək orada bir nəfər də

yalan danışan olmasın.

Onlar deyirlər:

– Baş üstə.

Bəhlul onlarla yola düşür və ölü olan yerə gedir. Bəhlul Quran oxuduğu yerə gəlib-gedənlər bir-bir, iki-iki çıxıb gedəndə ölü sahibinə başsağlığı verib deyirlər:

– Axır qəminiz olsun, bir də belə şey görməyəsiz.

Bəhlul ev sahibinə deyir:

– Bəs siz deyirdiniz ki, bu evdə yalan danışan olmayacaq?

Ev sahibi deyir:

– Bəhlul qardaş, kim yalan danışdı ki?

Bəhlul deyir:

– Bura gələnlərin hamısı gedəndə ölü sahibinə deyirdi:

– Axır qəminiz olsun. Məgər onlar bilmir ki, yaranan hər hansı bir insan axırda öləcək. Bundan da böyük yalan olar.

BƏHLULUN XALQA KÖMƏYİ

Harun-Ər-Rəşidin ölkəsində müxtəlif millətlər yaşayırmış. Bir il quraqlıq olduğundan taxıl bitmir və aclıq olur. Padşah müsəlmanlara kömək edir, başqa millətlər isə aclıq çəkir. Aclıq çəkənlər nə qədər kö-

mək istəyirlərsə, bir şey çıxmır. Axırda bu qərara gəlirlər ki, Bəhlulun yanına kömək istəməyə getsinlər. Onlar Bəhlulu tapıb dərdlərini ona söyləyirlər.

Bəhlul padşahın yanına gəlib deyir:

– Şah, mən namaz qılacam. Əgər səhvimi tap-san, biləcəm ki, dinə inanırsan.

Bəhlul namaz qılanda birinci dəfə deyir:

– Əlhəmdü lillahi rəbbin aləmin.

İkinci dəfə isə deyir:

– Əlhəmdü lillahi rəbbi müsəlman.

Birincinin mənası odur ki, Allah bütün aləmin, bütün millətlərin Allahıdır. İkincidə isə deyilir ki, Allah yalnız müsəlmanların Allahıdır.

Bəhlul padşahdan soruşur:

– Hansı düzdür?

Padşah deyir:

– Birinci düzdür.

Bəhlul deyir:

– İndi ki belədir, bəs niyə başqa millətlərə kömək etmirsən?

Şah səhvini başa düşür və başqa millətlərə də kömək edir.

RƏHMƏTLİK VƏ NƏHMƏTLİK

Bəhlul Danəndə bir gün ölü basdırmaqdan gəlirmiş. Bəhlulu yolda görənlər soruşurlar:

– Ay Bəhlul, haradan gəlirsən?

Bəhlul deyir:

– Ölü basdırmaqdan.

– Basdırdın?

– Birini basdırdım, ikisi qaldı çöldə.

– Ay Bəhlul, o nə deməkdir?

Bəhlul deyir:

– Basdırdığımız onun cismi idi. Çöldə qalan isə rəhmətli və nəhmətliyədir. Yəni yaxşı və pis xüsusiyyətləridir.

AĞILLI O QƏDƏR DƏ ÇOX DEYİL

Bir gün Bəhlulun qardaşı ona deyir:

– Boş-boş ora-bura gəzməkdənsə, sənə bir iş tapşırım.

Bəhlul deyir:

– Nə iş?

Qardaşı deyir:

– Bağdadda olan dəlillərin sayını öyrən.

Bəhlul deyir:

– Onları saymaqla qurtaran deyil, desən ki, ağılları say, sayaram, çünki onlar o qədər də çox deyil.

MƏGƏR QARĞAYA AD QOYANDA

ORADA İDİNİZ

Bəhlul Danəndə ovçu deyildi. Lakin bir dəfə o, ovçuluğunu dostlarına göstərmək üçün ova gedir. Bir qarğa vurub evə qayıdır. Yolda dostlarına göstərib deyir:

– Qaz vurmuşam.

Dostları ona gülüb deyirlər:

– Bu, qaz deyil, qarğadır.

Bəhlul Danəndə bu düz sözdən heç də pərt olmayıb deyir:

– Məgər bu quşa ad qoyanda siz orada idiniz.

BƏHLULUN XƏLƏTİ

Günlərin birində Bəhlulu padşahın düzəltdiyi toy məclisinə çağırırlar. Vəzir gəlib Bəhlula deyir: padşah dedi ki, gələndə özü ilə ağıllı bir adam gətirsin. Bəhlul yaxınlıqdakı qəbiristanlığa gedib iki ölü kəlləsi çıxardır. Gətirib kəllələrin ikisinin də qulaqlarına torpaq doldurur. Torpağı birinci kəllənin qulağından tökən kimi, o biri qulağından esiyə tökülür. O biri kəllənin qulağına torpaq tökəndə içəridə qalır yerə tökülmür. Bəhlul ikinci kəlləni götürüb məclisə gəlir. Padşahın adamları onu dəli

bilib, döyüb qovmaq istəyirlər. Padşah icazə verməyib deyir:

– Qoyun, bunun mənasını öyrənək.

Padşah Bəhluldan soruşur:

– Bu nə əhvalatdır?

Bəhlul deyir:

– Mənə vəzirin dedi ki, yaxınında olan bir nəfər də ağıllı adam tap, onunla məclisə get. Mən nə qədər fikirləşdim, yaxınlığımda ağıllı adam tapa bilmədim, odur ki, baxdım, bu kəlləni ağıllı bilib onu gətirdim.

Padşah deyir:

– Sən nə bilirsən ki, o quru kəllənin sahibi ağıllı imiş?

Bəhlul deyir:

– İki kəllə götürmüşdüm. Birinin bu qulağından torpaq tökdüm, o biri qulağından yerə töküldü, bildim ki, bu kəllənin sahibinə hər nə söz deyiblərsə, bu qulağından alıb o birisindən çıxararmış. İkinci kəllənin qulağından tökdüyüm torpaq isə içəridə qaldı, yerə tökülmədi. Bildim ki, bu kəllə sahibi çox ağıllı adam imiş, hər nə ağıllı söz olsa imiş, başında saxlarmış.

Bu sözdən sonra məclisdə oturanlar Bəhlula afərin deyib gətirdiyi kəlləni ən qiymətli xələt hesab eləyirlər.

ADA LAYIQ, İŞƏ MÜNASİB PAY

Günlərin birində xəlifə zarafat məqsədilə Bəhlula kələk gəlmək istəyir. Odur ki, deyir:

– Qardaş, sən yaman xəsisən. Sən məndən nə istəsən, verərəm, heyif ki, istəmirsən. Sənin bir kök toyuğun var. Könlümə toyuq əti düşüb, onu bəşirtdir, gətir yeyək.

Bəhlul deyir:

– Mən səndən səxavətliyəm.

Xəlifə deyir:

– Elə bir toyuğa görə?

– Mənim birçə toyuğum var, onu sənə gətirsəm, yerdə heç nə qalmaz. Amma sən mənə yüz toyuq da versən azdır. Çünki yerdə mini yenə qalar. Odur ki, haqq-hesaba vuranda mən səxavətli çıxaram.

Qərəz, Bəhlul toyuğun başını kəsdikdən sonra ayaqlarını və başını xəlifənin yanına gətirir. Xəlifənin oğlu və qızı da orada imiş. Süfrə salınır. Bəhlul toyuğu bir qabın içində ortalığa qoyur.

Xəlifə deyir:

– Özün arif adamsan, bu toyuğu elə böl ki, hərənin adına layıq, işinə münasib olsun.

Bəhlul o saat toyuğun başını xəlifənin qabağına qoyub deyir:

– Bu yalnız sənə layıqdir, çünki sən başçısan.

Qanadlarını qıza verir ki, sən quş kimi şeyсэн, bu

gün buradasan, günlərin birində uçub gedəcəksən özgəsinin evinə. Qıçları xəlifənin oğluna verir ki, sənə də möhkəm ayaq lazımdır ki, gəzib dolanasan, özünə nişanlı tapasan, atanın tapşırıqlarına gedəsən. Mənə isə toyuğun bədəni düşür. Xəlifə gördü, Bəhlulu aldada bilmədi, odur ki, dedi:

– Bəhlul, toyuğun başında nə ət var ki, sən onu mənə verdin, indi mən nə yeyim?

Bəhlul dedi:

– Sən özün dedin ki, toyuğu elə böl ki, hamının adına münasib olsun. Mən də elə elədim.

BİR ÖLKƏDƏ İKİ PADŞAH OLMAZ

Bir padşahın oğlu atasından əl çəkmədən tələb eləyir ki, mən də padşah olmaq istəyirəm. Atası nə qədər öyüd-nəsihət eləyir ki, oğul, bir ölkədə iki padşah olmaz, mən öləndən sonra yerimə keçərsən. Oğul, əl çəkmir ki, çəkmir. Bu mübahisəni kəsmək üçün Bəhlula müraciət edirlər ki, bu işə bir əncam çəksin.

Bəhlul oğlana bir qılınc qını, iki ədəd isə iti qılınc verib dedi:

– Oğul, bu iki qılıncı bir qına elə yerləşdir ki, nə qılınc qırılsın, nə də qın.

Oğlan nə qədər çalışdısa, iki qılınc bir qına yerləşmədi.

Bəhlul dedi:

– Bala, bax, bir ölkədə iki padşahın olması da buna bənzəyər.

Odur ki, oğlan fikrindən əl çəkdi.

Bəhlul Danəndə LƏTİFƏLƏRİ

